Nemunas

Nr. 20 (869)

2013 m. gegužės 23–29 d.

Kaina 3,00 Lt

KAUNO KULTŪROS IR MENO SAVAITRAŠTIS

Artūras RIMKEVIČIUS. „Fosilija Nr. 4“.

Kvadrato ratas

4 p.

9 770134 314014

Sąšauka

Ar junti mane, Velingtono mergaite,
žvelgiantį kiaurai planetą
ir mudviejų miegamųjų grindis?

Jau pavasaris. Lyja.
Šiandien gegužės mėnuo.
Gurkšnoju karčiai linksmą vyną –
teka dangus iš žemės,
žemė dygsta iš debesies.

Prieik prie lango, Velingtono mergaite.
Štai taurė, mano lūpų lytėta.

Vidmantas ELMIŠKIS

Mildos KIAUŠAITĖS iliustracija

Pasimatymas prie fontano

Prieš keletą savaičių mieste ištryškę fontanai gaiva vilioja kauniečius ir miesto svečius, čia vėl skiriami pasimatymai, dažniau prisėdama ant suolelio su laikraščiu ar kavos puodeliu. Fotografuojasi turistai, o ir dalykiniais reikalais visai patogu susitikti ir pasikalbėti mieloje erdvėje.

Pasak UAB „Kauno vandenys“ Siurblinių skyriaus viršininko Egidijaus Dūdos, nustebinti kauniečių naujai atgaivintais fontanais šiemet nepavyko. Veiks visi tie patys devyni kaip ir pernai. Keli dar nudžiugins birželio mėnesį. Prie vieno iš seniausiai įrengtų Laisvės alėjoje nuolat šurmuliuoja gyvenimas.

Janina iš Aleksoto prie fontano kiek nedrąsiai į kibirėlius sumerkė pakalnučių puokšteles. Sako, žinanti ir jau yra perspėta, kad tokia prekyba negalima. „Tačiau kaip išgyventi, jei pensija – tik trys šimtai? Va taip ir prisiduri, kelios puokštelės po du litus, jau ir sutaupai... Rimtus nusikaltėlius reikėtų gaudyti, ką jau čia aš tokio blogo darau. Džiaugiasi žmonės, galėdami kvepiančią puokštelę nusinešti į darbą ar padovanoti draugams. Prie fontano tiek pasimatymų... Šiaip dažniau moterys perka pačios sau.“

Lyg ir paneigdamas prekiautojos žodžius, nešinas ryto pirkinių krepšiu, prie fontano stabtelėjo ponas Kęstutis. Juokais dar pasiderėjęs nupirko dvi puokšteles: vieną – žmonai, o kitą – mamai. Paklaustas apie kultūrinį gyvenimą Kaune pasidžiaugė, kad randasi naujų pramogų, ir patikino Muziejų naktį linksmai praleidęs Velnių muziejuje. Ir patogu – kaimynystėje, ir įdomu buvę. Nusiteikęs ir Kauno miesto dienos renginiuose dalyvauti.

Ponia Ligija ir jos augintinis Reksas, taip pat V. Putvinskio gatvės gyventojai, mielai prisėdo prie fontano. Jie kas rytą eina pasivaikščioti į salą. „Laisvės alėja tikrai atgimusi ir judresnė, o ir saloj gražu, žolytė nušienauta“, – džiaugėsi kaunietė. „Gal kiek nusibodusios mugės, jos labai jau vienodos... O štai lėlių paradas kaip nudžiugino! Gražu ir miela buvo. Tik gaila, kad anūkai toli. Bet jeigu parvažiuoja dar nesibaigus sezonui, būtinai kulniuojame į Lėlių teatrą. Šiaip nesu mėgėja vaikščioti į renginius, daugiau laiko praleidžiu skaitydama knygas, prie interneto. Gražus mūsų Kaunas, toks žalias miestas. Žentas, atvykęs iš Italijos, negalėjo atsigrožėti. Dar mane kiek erzina čia, centre, įsitaisę keli gerokai dvokiantys „prašinėtojai“. Nors ir mėgina juos iš kavinukių išprašyti, jie ir vėl čia. Nedaro garbės, juk centre ir svečių daug.“

Austina – VDU viešosios komunikacijos specialybės antrakursė iš Kėdainių. „Nežinau, kodėl, bet mane traukia į Vilnių... Jaunimas, studentija čia kažkokie susikaustę. Nors teko skaityti spaudoje, kad Kaune akademinis jaunimas aktyvesnis nei kitur, pati to nejaučiu.“ Jos draugas Simonas, finansininkas, gyvenantis Vilniuje, taip pat sako, jog Kaunas galėtų būti kiek modernesnis. Tačiau abu sutinka, kad jis žavus senąja architektūra ir kad stikliniai dangoraižiai čia gal ne visai pritinka. Išvilioti savo draugės iš Kauno, kol nepabaigs mokslų, Simonas nežada. Teks ją dažniau lankyti čia ir pamilti Kauną.

Kauniečius kalbino ir fotografavo
Gražina Viktorija PETROŠIENĖ

www.nemunas.net • 2013 m. gegužės 23–29 d., Nr. 20 (869)

Kvadrato ratas

Galerijoje „Aukso pjūvis“ atidaryta tarptautinė dailės disciplinų dėstytojų kūrybos paroda „Kvadratas 6“. Ne, jis nėra šešiakampis (nors menininkai teigia, kad net ir toks galėtų būti), tačiau rengiamas jau šeštą kartą. Parodos kuratorius, Kauno kolegijos dėstytojas, meninio stiklo dailininkas Artūras Rimkevičius organizuoti šį renginį ėmėsi visai lengvabūdiškai nusiteikęs, bet ilgainiui viskas virto labai rimtu projektu. Šiais metais parodoje dalyvauja dailės mokytojai ir dėstytojai iš Lietuvos (Kauno, Vilniaus, Klaipėdos, Druskininkų, Panevėžio, Jurbarko) ir Latvijos. Dalyvių būryje – tapytojai, grafikai, skulptoriai, keramikai, tekstilininkai, odininkai, stiklo menininkai, fotografai.

Savo rimtojo žaidimo taisykles paaiškinti pakvietėme kuratorių A. RIMKEVIČIŲ, kuris gali padėti rasti kelią šiose be galo įvairuojančiose, margose dailės kūrinių džiunglėse. Parodoje pristatoma daugybė autorių, ir tai trukdo ją apibendrinti, išskirti tendencijas, tačiau žiūrovams siūlo atradimo džiaugsmą.

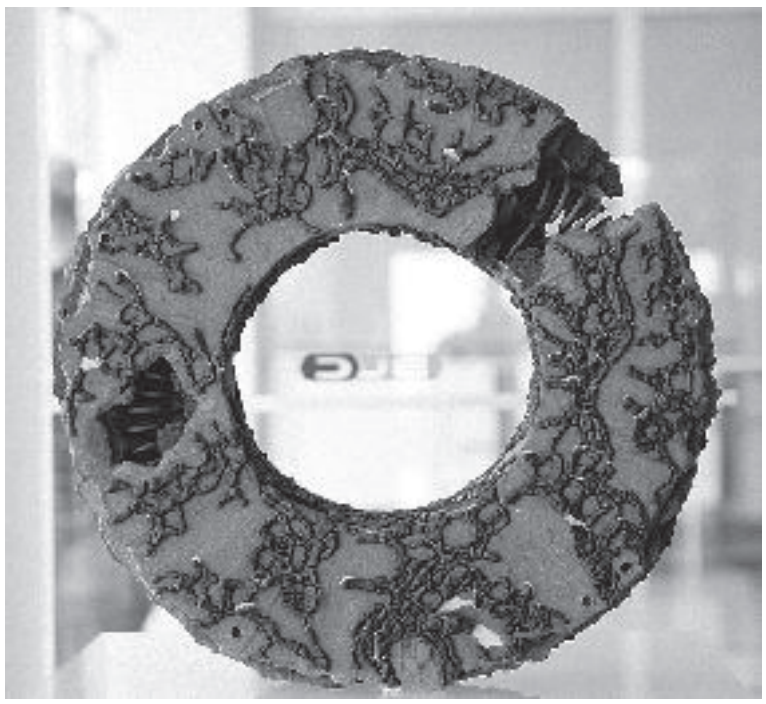

Konstancija DZIMIDAVIČIENĖ. „Amžinas ratas“.

– Jūsų „Kavadratas“ Kaune eksponuojamas tik antrą kartą, todėl, manau, vis dar reikia jį pristatyti. Kodėl tokia paroda atsirado ir kokia ji yra?

– Aš esu pirato tipo žmogus, kuriam nesvetimas avantiūrizmas, todėl ir šią parodą organizuoju vadovaudamasis Napoleono Bonaparte’o posakiu: „Svarbiausia mūšį pradėti, o vėliau elgsimės pagal situaciją.“ Rengti tokią didelę grupinę parodą labai rizikinga, nes niekada nežinai, kiek autorių šiais metais dalyvaus, kokių darbų pasiūlys, ar jie bus įdomūs. Tačiau aš dažnai imuosi to, ko niekas nenori ar jau nebegali daryti. Kartais kyla minčių baigti, bet negaliu, nes jau ne aš, o dailininkai manęs ieško. Ypač aktyvūs mūsų svečiai iš Latvijos. Tai labai gerai, bet kartais sunku sudaryti kolekciją. Kiekvienais metais susiburianti vis nauja menininkų grupė sukuria ir savitą vaizdą. Šiemet, pavyzdžiui, visai neturime skulptorių darbų, tačiau viso kito netrūksta. Mūsų paroda specifinė – kviečianti pedagogus – todėl labai svarbu surasti ir tikrai gerų, žinomų menininkų. Šiais metais eksponuojame Eimučio Morkūno, Aušros Andziulytės, Aušros Barzdukaitės-Vaitkūnienės, Evos Polk ir daugelio kitų ryškių menininkų kūrinių. Šalia jų, žinoma, pasitaiko ir silpnesnių darbų, tačiau toks platus spektras būdingas gausioms grupinėms parodoms. Tuo labiau kad pas mus renkasi ne tik dėstytojai, bet ir mokytojai. Kol kas parodos auga, plečiasi, ieško tikrosios koncepcijos, tad ir griežtos atrankos nėra. Galų gale menininkai dažnai patys pajunta, kad atėjo laikas pasitempti ir vytis kitus dalyvius. Čia vyksta lyg ir toks auklėjamasis darbas su pedagogais. Džiaugiuosi, kai autorius atneša puikų darbą, tobulėja, kiekvienais metais sukuria ką nors naujo. Kartais labai nustebina, nes yra menininkų, kurie keičiasi, kiekvieną kartą yra beveik neatpažįstami. Manau, tai dailės pedagogams didelė atsakomybė, nes jų darbus žiūrės ir vertins studentai.

– Tikėtina, kad yra pedagogų, kuriuos jaunoji karta inspiruoja, skatina kurti ir ieškoti naujovių. Tačiau kitiems galbūt darbo pobūdis nepalieka laiko kūrybai?

– Taip, yra visokių situacijų. Vieni patys siūlosi, o kitus aš raginu. Bet, manau, tai puiki proga dirbančiam menininkui dalyvauti parodoje. Personalinės reikalauja begalės pastangų, joms būtina ilgai ir rimtai ruoštis, sukaupti daug darbų ir finansų, o čia gerokai paprasčiau. Dėstytojams tiesiog būtina dalyvauti parodose, nes jie atsakingi jauniems žmonėms. Jei kažko kitus mokai, turi reikalauti ir iš savęs. Kiekvienam studentui svarbu studijuoti pas garsų ir puikų menininką. Tai garbės reikalas.

– Paroda rengiama šeštą kartą. Veikiausiai jau pastebite gana aiškias tendencijas, kaip ji auga ir kinta, skirtumus, nuo ko pradėjote ir kur dabar esate?

– Pradžia siejasi su Jolantos Lebednykienės galerija Panevėžyje, kurioje eksponavau savo parodą. Galerijos erdvės mane sužavėjo ir įkvėpė imtis grupinės parodos. Norėjosi vienoje vietoje matyti visų sričių menininkus. Šis tikslas beveik pasiektas. Parodose jau dalyvavo visų sričių kūrėjai, išskyrus architektus, kuriuos, turiu vilties, laikui bėgant taip

---

Pirmadienį po iškilmingo Kauno miesto tarybos posėdžio rotušėje penkiems nusipelniusiems kauniečiams įteikti **Santakos garbės ženklai**. Jais apdovanoti:

Saulius Bagaliūnas, Kauno valstybinio lėlių teatro aktorius, – 3-iojo laipsnio Santakos garbės ženklu;

Gintaras Česonis, fotomenininkas, Lietuvos fotomenininkų sąjungos Kauno skyriaus pirmininkas, – 3-iojo laipsnio Santakos garbės ženklu;

Mindaugas Kavaliauskas, fotomenininkas, Lietuvos fotomenininkų sąjungos Kauno skyriaus narys, – 3-iojo laipsnio Santakos garbės ženklu;

Stanislovas Sajauskas, profesorius, habilituotas daktaras, Lietuvos numizmatikos ir valstybinės heraldikos puoselėtojas, – 2-ojo laipsnio Santakos garbės ženklu;

Aleksas Stanislovaitis, profesorius, sporto mokslininkas, – 2-ojo laipsnio Santakos garbės ženklu.

„Nemuno“ informacija

Zenono BALTRUŠIO nuotrauka

Aušra VAITKŪNIENĖ. „Laiminga diena“.

Sandra UTANE. „Nemiga“.

pat prisikviesime. Pirmojoje parodoje autorių dar buvo mažiau, todėl kiekvienas turėjo daugiau erdvės ir eksponavo po kelis darbus. Vėliau Klaipėdoje atsitiktinai susitikau su Latvijos menininkais ir taip pradėjome bendradarbiauti. Kiekvienais metais dalyvių būrys vis plečiasi, bet svarbiausia, kad ir kūriniai gerėja. Vis girdžiu nuomonių, kad šiais metais paroda geresnė nei pernai, o tai skatina dirbti toliau. Manau, sulaukę dešimtmečio vėl grįšime į Panevėžį, bet darbus rodysime ir kituose miestuose. Parodos keičiasi ir vis labiau artėja prie mūsų siekiamojo kvadrato visomis įmanomomis prasmėmis. Iš pradžių mes eksperimentavome, ieškojome, o dabar jau lyg ir randame tikrąjį kelią, tai, kuo skiriamės nuo kitų.

– *O kam dailininkams reikalingas kvadratas, ką jis reiškia? Argi ne lengviau kurti be jokių rėmų, neįsipareigojant?*

– Kad surastume tvirtesnį, visus vienijantį pagrindą, pasitelkėme kvadrato simbolį, kuris labai platus ir lengvai interpretuojamas, todėl autoriai visiškai nevaržomi. O jei dar tiksliau, visus nusivedžiau paskui save. Šių metų parodoje eksponuoju du darbus: vienas erdvinis, plėtojantis fosilijų temą, o kitas plokštesnis, tačiau abu vienaip ar kitaip susiję su kvadratu. Pats taip dirbau, todėl vėliau patraukiau ir kitus. Man patinka ir labai svarbi yra pusiausvyra, stabilumas, todėl net apskritimus dažnai perpjaunu ir tvirtai pastatau ant tiesios linijos. Kvadratas apskritai yra labai patogi, graži forma, kurią dažnai savo darbuose naudojo ir Leonardas Davinci.

Jei greitai suksi, kvadratas virs ratu, o jame jau galime komponuoti, ką tik norime. Šie žodžiai savotiškai susiję net lietuvių ir latvių kalbose: kvadrate telpa ir ratas – (kvad)ratas. Žodžių žaismas, galintis išlaisvinti vaizduotę. Tai labai platus pasirinkimų, galimybių ir reikšmių laukas. Kita vertus, kvadrato minimalizmas, formos lakoniškumas įkvepia įvairių idėjų. Mintys plėtojasi nuo minimum iki maximum. Šiais metais nuostabių minimalistinių darbų pristatė jaunieji fotografai Petras Saulėnas ir Dovilis Paliukas, kurie tarsi nieko ypatingo nepadarė, tačiau sumanymo paprastumas atrodo nuostabus – vos kelios dėmės, skirtingas tonų intensyvumas sukuria ypač įtaigų vaizdą.

– *Paroda didelė ir įvairi, todėl vienu sakiniu jos apibūdinti beveik neįmanoma. Visgi tikriausiai yra kažkas, kas nusakytų jos pobūdį, išskirtų. Kuo, be jau išvardytų garsių menininkų vardų, šiemet labiausiai džiaugiatės, kokie naujausi jūsų atradimai?*

– Nors laikui bėgant sunku išvengti naujųjų technologijų įtakos kūrybai, jos pasitaiko ir mūsų parodoje, bet grynąjį medijų meną aš palieku už kvadrato rėmų šiuolaikinio meno centrams. Man norisi surinkti darbus, kuriuose jaustųsi rankų darbas, jo šiluma ir specifika.

Esu stiklo menininkas, todėl galiu džiaugtis puikia erdve „Aukso pjūvio“ galerijoje. Pirmame jos aukšte yra įstiklinta patalpa, kurioje tiek daug šviesos, kad atsiskleidžia subtiliausi kūrinių niuansai. Tik atėjęs rengti parodos pastebėjau, kad ši erdvė taip pat kvadrato – visus mus lydinčio ir dar gal ilgai išlaikysiančio kartu – formos.

Kalbėjosi Audronė MEŠKAUSKAITĖ

Lolita GRABAUSKIENĖ. „Artefaktai I, II, III“.

Sigitas LAURINAVIČIUS. „Kvartalas“.

www.nemunas.net • 2013 m. gegužės 23–29 d., Nr. 20 (869)

Algimanto ALEKSANDRAVIČIAUS nuotrauka

Robertas KETURAKIS

Nakties eilėraščiai

Bent spindulėliu

Mano eilėraščių jaunystė neskaitys –
juose nėra žaismės, jų akys liūdnos,
primins ne žiedlapius, bet Dieną sūdną.
Tenai nė sapnuose nešmėkštels ateitis.

Gal tiktai debesys lėtai praslinks
virš jų ir stabtelės prie žodžio laukiu.
Ko laukia? – debesis paklaus – vienplaukės?
Ar katilėlių skambesio – tilin tilin?

Kam aiškinti, jog šita dovana –
eilėraščiai – man buvo patikėta,
kad taptų pasaka diena dulkėta,
bent Tau, laumyte, vargana – –

Žalias žiogas

Gaisuos saulėlydžio liepsnos
nykus toks paukščio drabno *šokis*
ir žiogas man prisisapnuos –
ant tavo delno žalias žiogas

jis žvelgė į mane sublogęs
apspurę jo skvernai sparnų
primins – ne jam aš gyvenu
bet ir ne tau – tas žalias žiogas

galva sunkės grakščiai nulinkus
tamsės lašai šviesių rasų
ir tvieks už tolių vienišų
dvasia paliegus bet didinga

Artėdama tolsta

Janinai Degutytei

1

Krūptelėjai išgirdęs
Janinos Degutytės –
dangus vis artėja ir tolsta

artėdamas tolsta?

kaip laumei
ežero atsiautoj
skalbiančiai žlugtą –
tolsta ir artėja kažkas
atnešdamas kruvinus marškinius
iš ten
kur nusidangina dangus

2

Plaukia tolimas fleitos balsas
sustoję žvaigždynai
neatsispindi
prasmengančių miestų
juodo žėručio languos

siekiu paglostyti tavo
pilkus sulytus plaukus

pirštai atsiremia
į skausmą

aštrų kaip sukilėlio
dalgis

Kažkas

Anie dar sukasi ratu ir krykščia
o tu blaškais lyg skęstančiam laive
mes pametėm kažką svarbaus – netyčia? tyčia?
tikrumą? grožį? sąžinę? save?

o gal nepametėm – gal būsimiems palikom –
nekėlusiems žmogaus nestačiusiems namų
nejaugi vien todėl tuščia kalba ir nykūs
balsai akligatvių ir seklumų?

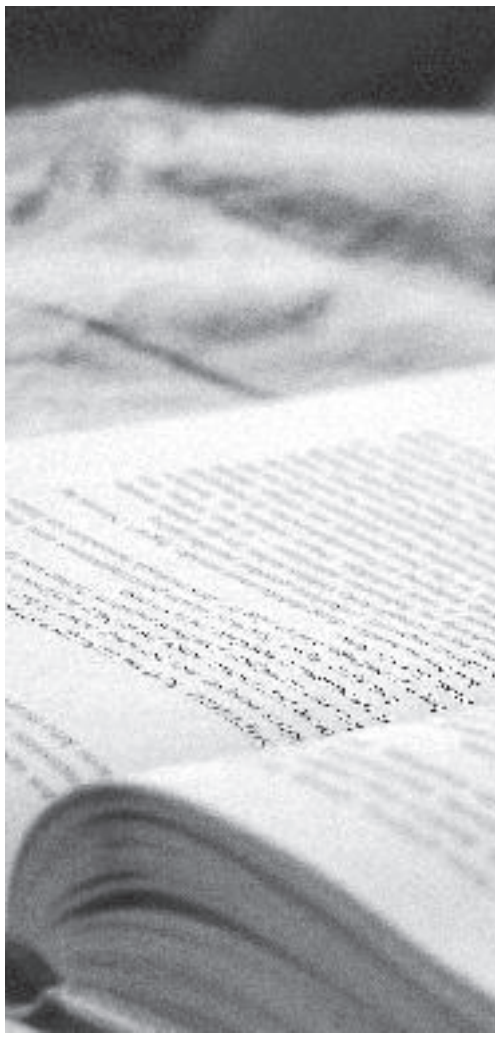

gal tvykstelės šviesa – suskilęs lukštas
pažirs – nubus dvasia ir Angelas pamos
tušti gyvenimai? ir pats – pažvelki – tuščias
ir nieks neatsisuks įvardyt tuštumos – –

Viskas

Tamsa kvepia dūkstančiais lapais ir vėju
siela priima miegą švelniau nei
senstantis kūnas
seklėja delne gyvenimo linija – taigi nebūna
kitaip kai jauti – viskas praėjo

laisvą valią paneigęs gyvenimas žaidžia
likučiais svajonių – jaunystė neatsisukus
tolsta pakrante lyg galudienis mūkas *–*
išnykti ar klaidžiot?

nesvarbu kas pakilo viršūnėn kas žemyn nusileido
nesvarbu kas teisėjas nes žaidimas toks
trumpas
ir įtartinas velniškai Huslerio eidos
kai kikena tamsa ir po kojomis žemė įdumba

buvai tu teisi – ne aš tas gerasis
kuris gali nuvesti į Rojų ir nebijo suklysti
jei blaivėja eilėraštis – taigi žvaigždės užgeso
kalbos atsiprašęs – nerk nebylystėn – –

Breigelio neregiai

Varpelis kimstantis iš tolo pasakys – grute
jie atslenka. Neatsilieka dulkės
vidukely. Ir vedlio balsas – pulkim
ant kelių – atlekia, kaliekos, *karieta!*

Arklių prunkštimas ir kanopų smagios
stakatos. *Išgąstingas šūksnis moteries.*
Ir šmaukštelėjęs per pečius botagas
pragydusiam prie griovio iš kairės –

Nutolsta lingių pasūpuojami. Pavymui – kurvos,
apžergiamos velnių! pragaruose pražus
–
staiga – lietus. Ir jie – pravėrę burnas
nelyg vaikystėj gaudo debesų lašus –

Robertui, kunigui

Ką man daryti jei neatsidus
gyvenimas per kančią negražus
ir gęsta akys graudžios?
dėmėtas kyla mėnuo – kaip vidus
kuris dar man priklauso

Man Dievas per toli,
arčiausiai – Tu
todėl lyg pasimetęs vaikas
vis kartosiu –
kodėl taip skauda širdį
bet nepravirkstu
dėl apgailėtino žmogaus
tuštybės grožio

Man – nukreivotam
tiesiai pasakyki –
kodėl negąsdina
kas skirta laikinai?

kodėl į laikinumo begalybę
tu nieko grįžt atgal
nevadinai? –

Tiesus nei kriukis

Slepiuos savam šešėly ir tyliu
tiesus nei kriukis o buvau kuprotas
į praeitį pažvelgti negaliu
akim neašarotom

užteks – nešoksiu su kitais lenkčių
nors tie kiti visai nusigalavę
katė atsigena iš lauko pelę
parodydama kryptį nagučiu

Gili tyla

Ruduo... Ir lengvas liūdesys –
nelyg Snieguolės baltas šydas –
šviesėja. Debesys nuslys
už girių tviskančių. Atidūs
naktims nemirksi žiburiai.
Ir tvins gili tyla, kuriai
nenoriai mes užleisim vidų –

In persona

Kaip tave šitaip žaismingai –
kietą lyg skroblas, atkaklų –
nusivedė, regis, laiminga,
užmetus rankas ant kaklo?

Sau

Pripažinimas?
Palieku jį dėžutėje tymo –
jums

Man reikalingas palaiminimas –
nenusisuk nuo dangaus
anei žemės

ten Dievas dar ilgisi žmogaus
žmogus – Dievo
žydinčios alyvos
dar kvepia vaikystės sapnais

dar vaivorykštės atšaižėlė
į Tavo plaukus įkrito

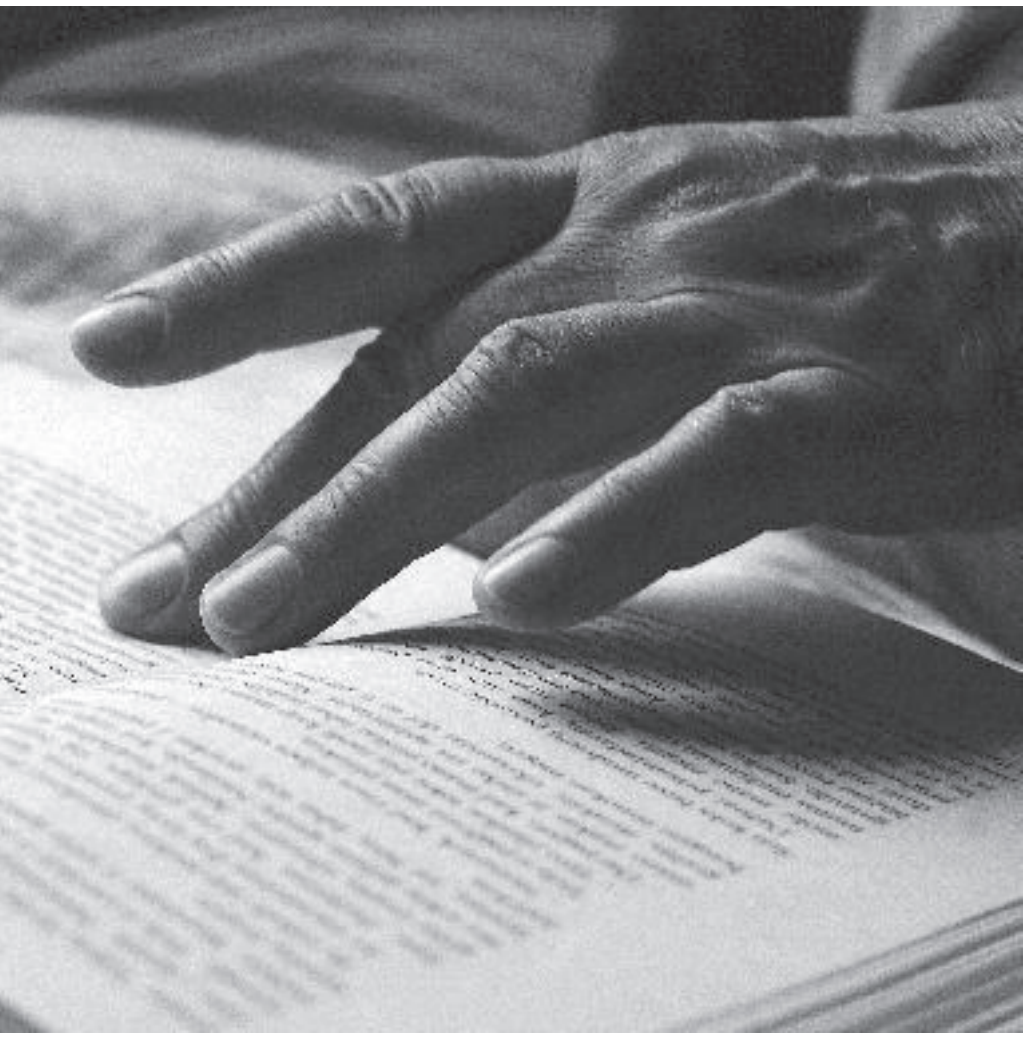

Mildos KIAUŠAITĖS iliustracija

www.nemunas.net • 2013 m. gegužės 23–29 d., Nr. 20 (869)

Jolanta SEREIKAITĖ

Tamsos poezija

Vieną vakarą, jau sutemus, netikėtai kambaryje dingo šviesa, užgeso ir internetu transliuojamos televizijos programos. Veltui spaudinėjau elektros mygtukus – jie neveikė. Pažvelgiau į kitą namą – ten langai tebešvietė kaip kokie spalvoti žėlė saldainiai. Išgirdusi kažką bruzdant laiptinėje, priėjau prie durų. Pravėrusi jas pasikalbėjau su kaimyne, stoviniuojančia prie elektros skydelio: pasirodo, ir jos bute dingo elektra, dar kažkas apačioje pradėjo šurmuliuoti, lipti į viršų ir klausinėti – ten taip pat įsigalėjo tamsos karalija. Nors žmonės paskambino avarinei tarnybai, jų veiduose atsispindėjo nerimas – nejau lauksime iki kito ryto, kol sutvarkys...

Atrodė, nejaukumas ir laukimas tvyrojo visur. Uždariau duris, susiradau žvakę, vos neįsipainiojau į taisomą mezginį – gyvenimas be šviesos pilnas netikėtumų, turi įprasti prie pasikeitusių pojūčių, prie aklinos tamsos, prie vaikščiojimo joje ir tarsi iš naujo atrasti savo aplinką, duris, grindis, kone laukti, kol iš juodo cirko cilindro pradės byrėti keisti fokusų artefaktai: balandžiai, kiškiai ar perlai. Nors tamsa kaip ir klaidus miškas visus mus gąsdina, primindama seniai į pasąmonę nustumtus pirmykščius potyrius, vis dėlto atrandi ir jos privalumų: juk tą akimirką tarsi sustoja visi įvykiai, o aplinka tampa nepažini ir paslaptinga. Diena natūraliai baigiasi, vos tik nusileidžia saulė. Tampi kone akląja, kuri turi pasikliauti kūno pojūčiais, lytėjimu, intuityvia orientacija, grabaliotis, eiti atsargiai sulaikydama kvėpimą, įsiklausydama į garsus, į tylą ir bandydama drumstai priblėsusiame švytėjime įžvelgti dar kažką – gal šviesos gijos nuotrupą, krintančią pro užuolaidas iš lauko.

Priešingai nei mano kaimynai, kuriems ši civilizacijos patogumo netektis sukėlė nerimą, pasijutau visiškai atsipalaidavusi: nors iš pradžių galvoje blaškėsi pulkas minčių, vėliau jos išnyko, netgi apniko kažkokio euforiško buvimo palaima blyksint kelioms žvakės liepsnelėms ir besiklausant aplinkos garsų – durų trinksėjimo, automobilių ūžesio. Taip visa aplinkui tarsi įgyja kitą vertę – apgaubia tave it aksomas lengvu egzistenciniu traškėjimu, plyksėjimu, pulsavimu, trinksėjimu. Nieko nėra – vien tu ir tave supančios sienos, niekas neišgali tavęs nuo jų atskirti, nes kiurksai laukdama ar nelaukdama kažko, o vertingas tėra pats sėdėjimas: regis, atsidūrei kitame matavime, o gal atvirkščiai – patiri tam tikrą susiliejimą su kambariais, daiktais, žmonių balsais, net su visata ir ne tik filosofiškai peržengi subjekto ir objekto nuotolį... Lyg kažką prisimintum, svajotum žvelgdama pro langą į siaurą ryškų mėnulio pjautuvą, kuris atrodo tarsi ikonos aukso nimbo likutis dangaus fone. Suvoki, kad išties reikia nedaug, daug mažiau, nei galime įsivaizduoti. Niekas neerzina, nes niekas nevyksta, o laikas tarsi jaučiamas kiekviena kūno ląstele, nes yra tik čia ir dabar, tik kvėpavimas, tik stabtelėjimas tamsoje...

Jokios praeities ir jokios ateities, jokio buvimo kitur... O tiek ieškoję būdų sugauti dabartį ir pasiekti nušvitimą kokie dzenbudistai nustebtų, kad įpratusiam prie viską reguliuojančios civilizacijos ritualų šiuolaikiniam žmogui užtenka sugrįžimo į kažkada prarastą pirmykštę būseną, nutraukiant saitus su viskuo, kas galėtų būti pavadinta patogumais ir dienos pratęsimu. Juk mūsų protėviai negalėjo vakarais prie žvakių dar ką nors svarbaus veikti, jie eidavo ankščiau miegoti, bet su saulės patekėjimu ir keldavosi. Jų nekamavo skaitmeninės žinutės ar iš kito pasaulio krašto plūstantys vaizdai. To meto žmogaus pasaulėvaizdis, žvelgiant iš šių laikų perspektyvos, galima sakyti, buvo ribotas, bet kartu – vientisesnis, jausmingesnis, tvirtesnis, ne toks fragmentuotas ir susiskaldęs. Žmonės nebuvo tokie abejingi skausmui ar nelaimėms, kurias tiražuoja šiuolaikinė žiniasklaida, – jos, atrodo, jau nieko bendra neturi su mumis ir su tikrove, todėl nebegali sukrėsti: jei mus kas jaudina, tai tik tų nelaimių mastas, bet ne turinys...

Anų laikų krikščionys nebūtų taip greitai sužinoję turintys naują Šventąjį Tėvą – šiandien galėjome tiesiogiai žiūrėti, kaip atveriamos Vatikano balkono durys ir pasauliui pasirodo popiežius Pranciškus... Kita vertus, kai informacijos tiek daug, paskelbti kokią nors žinią gal ir nesunku – sudėtingiau jos ilgai neužmiršti. Atmintis tampa trumpalaikė, nes perskaitai ir išmeti iš galvos visai neanalizuodama... Viskas turi būti kartojama, nuolat kalama į galvą, nes šiuolaikinis žmogus atbukęs, jam svarbi tik sukrečianti žinios akimirka. Gal ir nestebina politikų lindimas į televizijos laidas ar žvaigždžių priklausomybė nuo spaudos dėmesio – greičiausiai po tuo slypi kone mirties baimė. Juk nebūti paminėtam – tarsi išnykti, nebeegzistuoti, nors kartais viešas gyvenimas yra nerealus, netikras, nejutiminis... Bet kai sėdi tamsoje ir kai tavo šaldytuvas neveikia, nesijauti neegzistuojanti. Galbūt esi labiau nei kur nors mieste ar prekybos centre, bendraudama per *skype'ą* ar netgi gerų bičiulių kompanijoje. Pojūtis, kad esi čia, su savimi, ne *Facebook'e*, ne kultūrinės spaudos puslapyje, dar labiau sustiprėja.

Galima svarstyti dvejopai ir nepasiduoti vien primityviam įsivaizdavimui, kad grįžimas į gamtą ir gyvenimas lyg kokioje pirmykštėje bendruomenėje yra kažkoks nediskutuotinas gėris, atsisakymas civilizacijos patogumų, kurie, kad ir kaip žiūrėtume, yra žmonijos egzistavimo pasekmė. Vadinasi, civilizacija – visų mūsų natūrali būsena, mes vis daugiau pažįstame, ištiriame, bet tas skverbimasis vėliau pradeda ir apriboti, o pojūčiai, natūralūs instinktai – atbunka. Saugus betoninis kokonas trukdo suvokti save, nes neskiri savęs nuo, tarkim, civilizacijos apraiškų – štai vos sustreikuoja elektra, apima panika. Vėl nori grįžti į motiniškas civilizacijos įsčias, kur viskas aišku, racionalu ir saugu. Kažkur skaičiau, kad laukiniai gyvūnai daug protingesni už naminius, nes dėl patogaus gyvenimo ir gulinėjimo ant sofos jų mąstymo ir prisitaikymo prie aplinkos gebėjimai bunka. Naminis katinas ne toks gudrus ir išradingas kaip laukinis, nuolatos kovojantis su grėsmingu pasauliu, – juk nesaugiai gyvenant reikia daugiau protauti...

Tačiau mūsų smegenų veikla intensyvėja, vaikai dar geriau nusimano apie naujausias technologijas, tik vis mažiau lieka kitokių sugebėjimų: išgyventi nepalankiomis sąlygomis, atpažinti gamtos pokyčius, nepasiklysti miške, atskirti paukščius, žoles, kvapus, skonius... Ir kai bjauri žiema niekur nenori dingti iš kiemo, o prasidėjus kalendoriniam pavasariui aplinkui plyti pusnys, pasijunti esanti kone bejėgė prieš šaltą ir nedraugišką orą, prieš vėjus ir slidžius kelius. Negali teigti, kad gyvūnija nesuvokia mūsų civilizacijos pri-

Mildos KIAUŠAITĖS iliustracija

valumų – toks sniegingas ir rūstus pavasaris gena miško žvėris ir paukščius į gyvenvietes, arčiau žmonių. Kai važiavau iš Kauno į Vilnių, prie autostrados pamačiau tris jaunas stirnas, prie pat greitkelio rupšnojančias sniege atitirpusias žoles...

Gyvename virtualiame, per daug ritualizuotame pasaulyje, kuris mus vis labiau atskiria nuo tiesioginio bendravimo, pojūčių, jausmų, akivaizdaus ir netgi kūniško savęs suvokimo. Gal dėl to pasaulyje daugėja depresijų, savižudybių. Vis dėlto norėtųsi tikėti, kad išaugusi virtualiame pasaulyje naujoji karta įgaus imunitetą ir informacijos pertekliaus virusui, prisitaikys, juk kadaise pirmykščiai žmonės irgi išmoko suvaldyti ugnį.

Suvokiau dar vieną tamsos privalumą: ji be galo poetiška. Juodas žvaigždėtas dangus, rūkai, slėpiningas mažų dulkių švytėjimas giliame dugne, prietema, žvakių liepsnos – ne tik romantika, bet ir tai, kas išties mus veikia. Juk poezija gimsta, kai tiesiogiai išgyveni aplinką ir pajunti save, sulydai vidinę ir išorinę patirtį į visumą, virstančią magišku žodžių vėriniu, tai – tavo vidų persmelkusių įspūdžių šerdis. Sunku įsivaizduoti, kad poezija, kurią rašė Williamas Shakespeare'as, Alighieris Dante, senovės kinų poetai, Federico Garcia Lorca, Ana Achmatova, Charles Baudelaire'as, Kristijonas Donelaitis, Vytautas Mačernis, Judita Vaičiūnaitė, Sigitas Geda ir daugelis kitų, galėtų gimti tik mąstant apie tai, kas parašyta *delfyje*, tavo *Facebook'e* ar elektroniniame pašte, galvojant apie telefono ir interneto sąskaitas, biurokratinius labirintus, mokesčių deklaravimą, kasdien plaunant smegenis tuntais žinučių. Gal ir gali, atsakytų šiuolaikinis poetas, greičiausiai ne tik mokantis išvirti sriubą iš kirvio, bet ir kurti poeziją iš internetinių šiukšlių nuotrupų. Vis dėlto be mus persmelkiančio egzistencinio pojūčio, kad esu čia ir dabar, šioje erdvėje, visiškai suvokdamas savo išgyvenimus ir buvimo ritmą, nors laikinai neatsisakius civilizacinių įpročių, nepasinėrus į save, manau, kūryba taptų bemaž automatizmu. Kol tik kaip robotai atliekame tam tikrus įprastus veiksmus, kol mūsų kas nors neišmuša iš vėžių, nepersmelkia egzistencinis meilės, alkio, nerimo, palaimos pojūtis, tol trinamės užburtame civilizacijos rate ir nerandame atsakymų. Apima vis didesnis bejėgiškumo pojūtis, kad išties nebepriklausome sau. O kam? Daugybei smulkių žinučių, sukrečiamiems įvykiams, draugų „like" (*laikams*), baimei suklysti, nes kažko laiku nespėjai: nedeklaravai, nesumokėjai, ne ten pastatei automobilį, nepatikrinai pašto, nežinai, ką apie tavo tekstus mano svetimi žmonės... Galvoje lyg ir daug minčių, bet jos apie nieką, zyzia it kokios musės, tačiau nesukuria jokios eilutės.

Dienos šviesa – tamsos antipodas, bet ir jos natūralus švytėjimas – gyvas; matau spalvas tokias, kokios jos yra, nors savaime ir neegzistuojančias. Spalva – tik pavadinimas, iliuzija, tai vien šviesos bangos – trumpesnės ar ilgesnės. Poezija nesiremia paaiškinimais, jai artimesnė metafora, o ne mokslinis faktų išdėstymas ar psichikoje vykstančių procesų stebėsena. Nors, tiesa, mokantis meno terapijos iš psichologų teko išgirsti, kad menininkai daugeliu atveju yra jautresni nei kiti žmonės, labiau pasiduodantys jausmams, permainingoms nuotaikoms, įtaigai, nors tai nereiškia, kad jie labiau serga psichikos ligomis nei kiti visuomenės atstovai.

Poezija nieko nedalija, neskaido, nedaugina ir kartu atspindi kažkokią didesnę visumą. Tai – visatos fraktalas, bent vieno asmens ar visos žmonijos. Rašydama remiuosi ne tik savo patirtimi, bet peržengiu ir tą įsivaizduojamą prarają, kuri visuomet atrodo tvyranti tarp manęs ir kitų. Kai kas mano tekstą perskaitys, kai kas – ne, kam nors jis pasirodys nuobodus, o dar kam nors – nesuprantamas ar per daug suprantamas ir banalus. Juk tai psichologizuota tikrovė, kiekvienas skaitymas – asmeniškas. Tai paslaptis, individualus ir sakralus sąlytis su tekstu, kuris sukelia ar nesukelia tam tikrų jausmų. Žvelgdami iš postmodernizmo tvirtovių galėtume pasakyti – intelektualių jausmų.

Dienos šviesa taip pat sukuria vidinį virpulį, ypač po ilgų niūrių, nors gal poetiškai egzistencinių žiemos vakarų. Ji sumišusi su vėju, kai eini parku ir stebi blyksinčius sniego likučius šakose, sustingusius varveklius – paskutinius nenorinčios pasitraukti žiemos ženklus. Jie tave veikia, nors didingesni vaizdai, tarkim, internete pamatyta šiaurės pašvaistė, nesukelia tokio poetinio pojūčio, į ją žvelgi kaip į sintetinę tikrovę. Šie vaizdai egzistuoja ne tavo konkrečiame pasaulyje, bet lyg virtualioje paveikslų bibliotekoje, galima sakyti, niekur. Jei pašvaistės nepamatai savo akimis ar neišvysti sapnuose, vadinasi, jos nėra ir tavo poetinėje tikrovėje. Gal atsiranda tekste kaip kokia žinia, nes apie ją parašė internetiniai portalai, bet tokia ji faktiškai nepaveiki. Lauki magnetinių audrų, norėtum išgyventi tikrą jausmą, tačiau puikūs vaizdai, kaip ir klaidžiojimas *Google* žemėlapiais po gražius miestus, gali tave paveikti tik tada, jei jie jau egzistuoja vaizduotėje kaip tam tikra siekiamybė. Atsitiktinai internete išvystas vaizdas tėra žinia, vienas iš gausybės pranešimų... Nors, prisipažinsiu, ilgiau neskaičiusi elektroninio pašto ar nežiūrėjusi į *Facebook'ą*, jaučiausi kaip nevalgiusi pietų...

Galbūt egzistuoja kažkas tokio kaip poetinis pojūtis ar net matymas, kurį iš esmės atspindi užribyje gyvenančių žmonių – klajoklių, vargšų, benamių – kasdienybė. Visų tų, kurie negali naudotis civilizacijos patogumais ir privalo pasikliauti savo paties buvimu, kūnu ir jausmais, gal net nieko nenutuokiančių apie poezijos buvimą kačių slampinėjimas naktimis...

Tamsa yra nežinojimo erdvė, iš kurios gali išlukštenti nuostabą ar atradimą, kažkokią mintį, potyrį, net savo menkumą šiame didžiuliame Visatos ar Kūrėjo fone. Kartais atrodo, kad už jo kažkas dar slypi kaip už storos užuolaidos.

Todėl, norėdama kurti, rašyti ir kartu gyventi, turi įžengti į tamsą.

Vainius BAKAS

Knygų graužikai ir kiti nykstantys žvėreliai

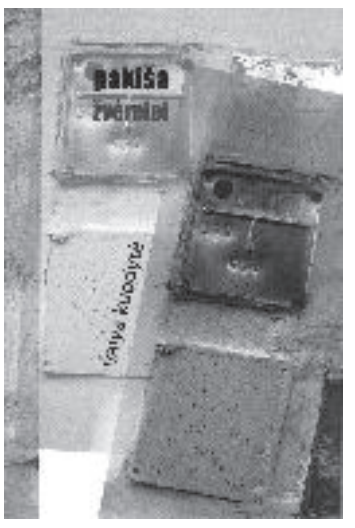

Knygos labai panašios į žmones. Nori nenori – kiekvienam savas viršelis, pagal kurį sutinkama, nugarėlė, kuri paglostoma, turinys, pagal kurį nutariama, norėsi dar kartą liestis ar ne. Pagal spalvotą knygos „rūbelį" sutinkama, pagal tai, kas joje rašoma, palydima. Ne „su visam", ne, o kaip tik – į tolesnį kūrybinį kelią, linkint sėkmės ir naujų įspūdžių.

Pirmajai Vaivos knygai labai tinkama pirmagimės metafora (kad ir kokia ji būtų dažna ar „nugrota"). Kaip viename savųjų tekstų poetė yra išsitarusi:

ir susmunka dangus
tiesiai ant rašomo
stalo

apsisiusioja ant knygų
aš jį suvystau
ir padedu į lentyną
prie Zaratustros
(p. 43)

Gavęs šią Vaivos pirmagimę, taip pat pagalvojau, šalia ko galėčiau ją įkurdinti, kokią vietą ji užims mano sąmonėje ir nekuklioje knygų lentynoje. Ne sykį teko pastebėti, kaip dažnas literatūros kritikas suka galvą, kur įsprausti naujai pasirodžiusią knygą. Bando pagal tam tikrą stilių, laikotarpį ar mąstymą įkišti į kokią nors ankštą lentynėlę, stalčiuką ar katalogą, viską struktūruojančios sąmonės kertelę, kitaip tariant, parodyti knygai, kur yra jos vieta.

Nukelta į 10 p.

Vaiva Kuodytė, *Pakiša žvėrelei*: eilėraščiai. – Kaunas, „Kauko laiptai", 2013.

www.nemunas.net • 2013 m. gegužės 23–29 d., Nr. 20 (869)

Vlado BRAZIŪNO nuotrauka

Viktoras RUDŽIANSKAS

Gulbių ežeras

Atrodė, kažkaip labai jau atsitiktinai kosminis laivas „Pylesos2XY“ atsiplėšė nuo Žemės. Springdamas, kosčiodamas, barškėdamas. Vis dėlto fakto nepaneigsi: jis pasileido į atvirą erdvę. Pavymui pakilo išgąsdinti, o gal vaizdo ir garso išvesti iš proto, spalvoti ir juodi paukščiai. Baltų nebuvo. O kodėl – atsakymo šiuo momentu nežinojo net skrydžių vadovybė. Į šį klausimą, reikia tikėtis, atsakys ateities mokslininkai.

Be abejo, akimis šlovingąjį erdvėlaivį lydėjo įgulos vado Igorio Propavšio motina, jo pirmoji mokytoja ir pensininkės kaimynės – visos moterys, radusios noro ir laiko ateiti į kosmodromą palinkėti didvyriui sėkmės. Rankose jos laikė daugkartinio naudojimo plastmasines tulpes ir susijaudinusios mojo tolstančiam laivui. Iš moterų akių iškilmingai tryško viso pasaulio džiaugsmo ir pasididžiavimo ašaros!

Prasisklaidžius dulkėms visi, įskaitant skrydžių vadovybės generolus, pamatė šokinėjančius du vyrus. Kai juos nuprausė, paaiškėjo, jog tai laivo bortinžinierius Vasilijus Polusmertjevas ir kosmodromo santechnikas Fedia. Niekas nežinojo, kodėl įgulos nariu tapo Fedia, tačiau jis pats nedvejojo, jog atsitikus nelaimei sėkmingai pakeis bortinžinierių, o jei reikės, tai ir patį įgulos vadą.

Igoris Konstantinovičius pažvelgė į kairįjį iliuminatorių ir nustėro: „Negali būti, kad paukščiai pasiektų tokį patį greitį, kokiu skrenda mano pilotuojamas laivas! – pamąstė ir pajuto, kad *mano* į smegenų žievę įsispaudė ryškiau nei kiti žodžiai. – Gerai, kad šalia nėra skrydžio programos vadovybės, – tyliai pagalvojo. – Jie man už tai neatleistų!“

Paukščiai neatsiliko! Tarsi kas juos būtų priklijavęs prie iliuminatoriaus. „Nejaugi man vaidenasi?“ – išsigando kosmonautas, bet prisiminė vaikystę ir atlėgo.

Nuo mažų dienų Igoris Konstantinovičius buvo gerai ir teisingai auklėjamas, todėl vaiduokliais netikėjo. Kategoriškai! Jų nebuvo, nėra ir būti negali! Vis dėlto kosmonautas išgėrė raminamųjų. Kad vaistų poveikis būtų efektyvesnis, nugrimzdo į prisiminimus apie savo pirmąją mokytoją Darją Antonovną, kuri nuoširdžiai ir įtikinamai, regis, antroje klasėje, aiškino: vaiduokliai – supuvusių kapitalistų *išmislas*. Ir jie, tie kapitalistai, vaiduoklius išgalvojo tik tam, kad uždėtų apynasrį pasaulinio proletariato drąsai, ryžtui ir teisiam reikalui! „Bet mes ne iš tokių!“ – entuziastingai išdainavo mokytoja.

Iš kokių mes, Darja Antonovna Polosilova nespėjo pasakyti. Ji nualpo. Vėliau paaiškėjo, kad dėl pačios neįtikinamiausios priežasties. Tuo momentu, kai norėjo paaiškinti, *iš kokių mes*, Darja Antonovna prieš save pamatė Igoriuką, apsirengusį kosmonauto skafandru. Berniūkštis stovėjo prie kosminio laivo ir šypsojosi *a la* Jurijus Gagarinas iš laikraščių puslapių. „Ačiū, kad atėjote palydėti mane į skrydį, – čiauškėdamas skambiu vaikišku balsu skafandro rankove nusivalė nosį. – Jūs nuolat rašėte man dvejetukus, o matote, kuo tapau!“ Su tuo *kuo tapau* mokytoja dar šiaip ne taip susitaikė, bet, kai pažvelgusi į kosminį laivą pamatė užrašą PYLESOS, visu pedagoginiame institute išlavintu savo protu Darja Antonovna suprato: Igoriukas – tikras, o kosminis laivas, be jokios abejonės, – vaiduoklis!

Raminamieji veikė per silpnai. Igorį Konstantinovičių ėmė tampyti traukuliai. Maža to, kad pirmąsias trisdešimt skrydžio minučių dėl paniškos atviros erdvės baimės jam visada sunkiai sekdavosi tvardytis, tai šįkart dar tie paukščiai! Didvyris vėl pažvelgė į kairįjį iliuminatorių: visas paukštynas išsiskirstęs, belikę vieni žvirbliai.

Kosmonautas nesvarstė, kodėl būtent žvirbliai. Jį šiurpino negailestinga realybė: kosminis laivas pradėjo nuo jų atsilikti! Ši ekstremali situacija Igorį Konstantinovičių veikė kaip šaltas dušas: liovėsi kūno traukuliai, o visą smegenų struktūrą apšvietė skaidri – nelygu *vodka* – šviesa! Nutviekstas kosmonauto protas rado atsakymą į klausimą, *kodėl silpnai veikia raminamieji*. Priežastis buvo paprasta kaip *dukartdu*: atvira erdvė užsivėrė!

Kuo skiriasi didvyriai kosmonautai nuo paprastų žmonių? Bet kuris eilinis, supratęs tokią tiesą, imtų blaškytis, keikti motiną, kuri jį pagimdė, tėvą, kuris... kuris diržu įkrėtė proto tiek, kad jis, kvailys, sumanė leistis į kosmosą... Žodžiu, iškart žūtų. Na, o kosmonautas greitai susitaikė su faktu, jog nelaimės priežasties akimirksniu nepavyks nustatyti, ir ėmė svarstyti – ką daryt?

Igorio Propavšio motina Pelagėja Antonovna pažvelgė į mokytoją Darją Antonovną ir, šokinėdama ant vienos kojos, nelyg žaistų „Klases“, šūkčiojo:

– Kokia laimė! Kokia laimė!

– Kur jau ne?! Tokį sū...

– Kad mes abi Antonovnos!

– Atsitiktinis sutapimas!

– Nesakykite, nesakykite! Dvi Antonovnos negailėdamos savo jėgų rūpinosi vienu berniuku, dieną naktį apie jį galvojo ir išaugino šaliai didvyrį! Klausykite, Darja Antonovna, – tauškėjo, tarsi būtų atsidūrusi rojuje, Pelagėja. – Pagalvojau, jei taip visos bobos...

– Moterys! – nukirto Darja Antonovna.

– Jeigu visos moterys štai taip kaip mudvi... Petys į petį... Taip rūpestingai augintų vaikus, – susigraudino. – Kiek šalyje būtų didvyrių!

Igoris Konstantinovičius Propavšis įtemptai žiūrėjo į prietaisų skydelį. Visa povyza jis priminė šachmatų didmeistrį: jau išpiltas prakaito, kakta susiraukšlėjusi, akys blizga nuo būsimos pergalės pojūčio, tik pirštai nesugeba suimti pėstininko arba žirgo ir atlikti pirmojo ėjimo. Pirštams nebūtų per daug sudėtinga, bet smegenys

Knygų graužikai ir kiti nykstantys žvėreliai

Atkelta iš 9 p.

Tačiau nesyk bandoma įsprausti knyga prasprūsta, netinka, rėminama tik apsiglamžo. V. Kuodytės poetiniais žodžiais tariant: „gražus buvo pavasaris / pilnas poezijos / gylio / nežinojau, kur dėti – / net sulankstytas niekur / netilpo“ (p. 9). Va tuomet supranti, kad su knyga reikia elgtis švelniai – kaip su moterimi. Stengtis ją kuo jaukiau įkurdinti. Taip mano lentynoj Vaivos debiutiniam rinkiniui greitai atsirado keli tinkami kaimynai. Vienas jų – Ričardo Šileikos „Kalvaratas“, kitas – to paties autoriaus „Metraščiai“, o šalia glaudžiasi Viktoro Rudžiansko „Miesteliai.lt“. Negaliu nepabrėžti šias knygas siejančios stilistinės, kalbėjimo būdo, mažų miestelių buities filosofijos. Minėtųjų autorių eilėraščiai „susikalba“, tarpusavyje turi daug bendra – šmaikštūs, lakoniški, satyriški. Teksto centre dažnai atsiduria provincijos miestelio gyvenimas. Subjekto filosofija, dvasinė būsena mėginama atskleisti per tikrovės fragmentus, kasdienybės situacijas, iš kurių nevengiama ironiškai pasišaipyti arba tiesiog draugiškai šyptelėti. Tačiau šiuos kaimynus gali ir lengvai atpažinti. Visi jie šalia, tačiau saviti. Originali, savo ypatingą būdą turinti ir Vaivos poezija. Daugelyje jos eilėraščių juntamas lyg koks slapčia užkoduotas mitinis naratyvas. Autorės kuriamuose *padavimuose* ir *legendose* sužinome apie vyrų ir moterų kilmę:

Kadangi visos moterys yra gražios,
tai visos moterys yra sugertukai.

Kadangi visi vyrai vienodi,
tai visi vyrai yra šlapukai.

Todėl Dievas sukūrė vyrą ir moterį,
kad balų nebūtų.
(p. 10)

Greta neoplatoniškosios meilės kilmės V. Kuodytės poetikoje skleidžiasi ir biblinės tematikos tekstai (eilėraštyje „Monologas“ pasakojama, kaip Dievas apako, „Užkalbėjime“ plėtojama Kristaus nukryžiavimo, Golgotos kalno simbolika, kurios vaizdinys atsiveria jį lyginant su atgręžta nugara, „Atsisveikinime su ginklais“ poetinis subjektas lieka be kaltės kaltas, davęs palaikyti kitam savo akmenį). Pasitelkiant kūno paraboles, pasakojama „Pompėjos“ drama, šmaikščiu poetiniu žaidimu rekonstruojami ir deformuojami senieji antikos mitai: eilėraščiai „Odisėjui – Penelopė – nuoširdžiai“, „Sizifas“; sferų

neapsisprendžia, kokį debiutą pasirinkti. O laikas eina...

– Yra didvyrių limitas, – kažko susierzinusi sušnypštė mokytoja.

– Gaila, bet turbūt taip, – nesiginčijo kosmonauto motina. – Štai savo dukrai rašėte penketukus, o kas iš to? Tualetinio popieriaus pardavimo vadybininke tapo... Čia ir mano kaltės yra... Nesusigriebiau laiku, nepasiūliau pagalbos... Nuodėminga aš boba... – graužėsi Pelagėja Antonovna. – Jei būčiau susipratusi, suskubusi į pagalbą... Jūsų Svetočka šiandien būtų garsi balerina!.. Kokia šeima... – atsiduso. – Balerina ir kosmonautas!.. O dabar?.. Nusileis mano didvyris ir vaikščios vienas kaip vilkas... Nei žmonos, nei vaikų... Kaip kvailys... – ne juokais įsižliumbė Pelagėja.

– Liaukitės niekus taukšti! Kas jus apsėdo, Pelagėja Antonovna?! Mano Sveta ištekėjusi!.. Tai bo... Moteris jūs... Sūnus pilotuoja „Pylesosą“, taiką į kosmosą gabena, o ji, matote, nelaiminga... Balerinos Svetočkos jai prireikė!

Tuo metu kosmodromo vadovybės kabinete generolas Ivanas Ivanovičius Piatilietkinas pliekė kumščiais stalo paviršių ir šaukė: „Kaip jūs, šunsnukiai, drįsote dezertyruoti iš laivo?!“ Bortinžinierius Vasilijus Polusmertjevas buvo praradęs amą, o santechnikas Fedia tyro vaiko akimis žiūrėjo į generolą Ivaną Piatilietkiną ir aiškino, jog jie netikėtai iškrito pro skylę, kurią skrydžio išvakarėse turbūt netinkamai užlopė kosmodromo mechanikas Slavikas. „Aišku, Slavka kaip visada buvo *pod gazom**, – smagiai aiškino generolui Fedia, – ir padarė vieną iš dviejų įmanomų klaidų. Arba paėmė per mažus varžtelius, arba netinkamą skardą. Slavkai, drauge generole, dar ne tokių pokštų nutinka!“ Generolas, išgirdęs žodį *pokštai*, pažėrė visą virtinę triaukščių, penkiaaukščių ir užviršavo devynaukščiu... Žodžiu, Fedia ir Vasilijus Polusmertjevas sužinojo, kokios mamos juos pagimdė, kas buvo jų tėvai ir seneliai, kuo tapo jie patys ir visi jų giminaičiai. „Išskyrus, aišku, Slaviką, – pabrėžė generolas. – Degtinės gerti juk neuždrausi. Šventas reikalas! Kitaip mūsų tarnyboje neišsilaikysi!“ Fedia nusišypsojo: „Tikrai taip, drauge generole! Aš irgi geriu, kai tik yra ką! Aš be šito savo gyvenimo neįsivaizduoju!“ – bandė įtikti.

Generolas susimąstė. Nusiėmė kepurę ir ėmė maigyti rankose. „Ne, bet tas... irgi geras, – dūrė pirštu į dangų. – Mato, kad dingo du įgulos nariai, o nesusiprotėja įjungti atbulinės eigos, grįžti juos pasiimti. Lekia aukštyn – lyg akis išsvilęs, lyg smegeninę Žemėj palikęs! Kad jį kur jo motiną! Įgulos vadas atsirado! Sugrįš, ketvirtinę premiją nubrauksiu! Palauk, Fedia! Hm... Tu man paaiškink, Fiodorai, kaip tas kiauras laivas pakilo? Čia kažkas ne taip! Kaip jis pakilo?!“

Fedia tik mostelėjo ranka, atseit nėra čia ko nesuprasti, ir džiaugsmingu balsu išpyškino: „Taigi, drauge generole, jei duotas įsakymas kilti, tai mūsų laivai ir be variklio gali! O čia kažkokia skylė...“

Generolas sutriko, nes Fedia, *profkę* baigęs kosmodromo santechnikas, pasakė aksiominę tiesą. O jis, karo akademijos auklėtinis, pats nesusiprato. Generolas jautėsi apsikvailinęs, bet išsiduoti nenorėjo: „Lauk! Abu!“

Igoris Konstantinovičius nė neįtarė, kad, grįžus į Žemę, vietoj šlovės jo laukia nuobauda. Jis nesvarstė, kaip jau žinote, *ką daryti*, jis darė. Negalėjo nedaryti, nes buvo teisingai išauklėtas ir pirmiausia ne kaip karininkas, o kaip pilietis jautėsi atsakingas už taikos nugabenimą į kosmosą. Žodžiu, jis aistringai ir karštligiškai tebevarstė akimis prietaisų skydelį. Galų gale Igoris Konstantinovičius pastebėjo mygtuką, po kuriuo buvo parašyta: ŽEMĖS TRAUKA. Visiškai pasikliaudamas savimi, kosmonautas tą mygtuką paspaudė. Po keleto sekundžių prietaisų skydelyje įsižiebė užrašas: NEI PIRMYN, NEI ATGAL!

„Kokia čia velniava?“ – pats savęs paklausė mūsų didvyris ir aiktelėjo, išgirdęs atsakymą, kurį pakuždėjo šeštasis pojūtis: ŽEMĖS JAU NEBĖRA.

Igoris Konstantinovičius vangiai pasisuko į dešinįjį iliuminatorių ir pamatė pilkai oranžinį debesį. „Pelenų ir ugnies sintezė“, – įvardijo tiksliai, kaip dera mokslui tarnaujančiam žmogui.

Debesis kilo ir keitė formas. Įgavo Didžiojo operos ir baleto teatro pavidalą. Scenoje, kosmonautas tiksliai tai matė pro atvirą teatro langą, šoko moterys. Igoris Konstantinovičius atidžiau įsižiūrėjo ir atpažino savo motiną, pirmąją mokytoją, kaimynes pensininkes. „Keista, jos visos jaunos, visos tokios žavios, – stebėjosi kosmonautas. – O kokia temperamentinga ta centrinė! O kaip gražiai iš popieriaus ritinėlio jos rankose vyniojasi balta, plazdanti lyg stebuklingos paukštės uodega! Tai juk Svetočka!.. O muzika kokia dieviška... bet juk Dievo nėra! Vis vien dieviškai nelyg per televizorių skamba „Gulbių ežeras!“

* girtas

Mildos KIAUŠAITĖS iliustracija

muzikos ir ypatingos klausos pajauta glūdi lakoniškame tekste „Eilėraščio gimimas iš muzikos dvasios“. Šalia tragikomiško, ironiško kalbėjimo kartkartėmis santūriai prasiveržia užslėptas vidinis dramatizmas – tėvui dedikuotas ciklas „Žolė užmerkia akis“ (p. 20). Mitologinio *virsmo* ir užkalbėjimo motyvai šia tema atliepia ir kitame tekste: „varle, varle, pavirsk gi, pavirsk / į pernai pavasarį mirusį / tėvą (p. 19).

Įdomus kultūrinis polilogas – eilėraštis dedikuotas Ukmergės krašto poetui, klasikui Vladui Šlaitui, jame panaudotos ir originalios jo tekstų citatos, ir V. Kuodytės šmaikščiai familiarus kreipimasis „Vladeli, siunčiu tau gimtą medį“, atskleidžiama šios literatūrinės figūros būties įtampa tarp emigracijos Anglijoje „Made in England“ ir lietuviškojo, paprasto, žemiško mentaliteto – cepelinų „Made in Lithuania“.

Vaivos poezijoje juntamas ir nuoširdus provincialumas (pačia geriausia šio žodžio prasme), kurį autorė parodo su subtilia satyra, lengva, bet paveikia ironija. Žaisminguose eilėraščiuose galime prisiliesti prie nuogos ir nepagražintos mažųjų miestelių buities. Prabylama „nužeminta“, paprasta šneka, kuri neįsileidžia pernelyg poetinės retorikos. Vaivos kūrybos erdvėje nerasime egzaltuotos, romantinės-poetinės kalbos ir patoso, ji paprasta, jauki, daugeliui pažįstama ir sava. Per provincialiąją buitišką būtį nelyg pro rakto skylutę pamatoma ir universalioji pasaulio būtis, subjekto „aš“ santykis su „kitu“:

O kaimynas kitoj kelio pusėj
visai kaip aš, žiūri pro rakto skylutę.
Kartais mūsų akys susitinka,
smeigiam žaibą vienas kitam
tiesiai į paširdžius,
pasukam raktą ir vienu krepšt
užrakinam pasaulį.
(p. 69)

Poetinis subjektas V. Kuodytės kūryboje dažnai yra stebėtojas, pasirinkęs perspektyvą viską aplink matyti ir aprašyti, tačiau nesugebantis išsilukštenti iš savo vienatvės kiaukuto: „Aš žiūriu pro rakto skylutę, / nes, kaip ir mano kaimynas, / esu labai vienišas“ (p. 69).

Vaivos stilius artimas šnekamajai kalbai. Taikliai apie savo poetinį žvilgsnį yra pasakiusi pati autorė, prisistatydama skaitytojams Ukmergės kultūros puslapių kūrybos skiltyje: „Kažkodėl aplinkui matau daugiau literatūros, nei pačioje literatūroje. Pačią tikriausią ir gražiausią poeziją kuria vaikai. Ypač tie, kurie neryši kaklaraišių.“ V. Kuodytės poezija iš tiesų be kaklaraišių, be pilko kostiumo, literatūrinio *frako*, tradicinio *žiponėlio*, kartais net visai be apdarų – nuoga ir spontaniška. Kaip atėjo į pasaulį, taip ir stovi, neslėpdama savo gražumynų. Tiesa, erotinė, moteriškojo ir vyriškojo pradų santykius plėtojanti kalba vis dėlto pridengta švelniu infantilumo, lengvumo šydu. Žaismingas eilėraščių koketavimas kiek primena Indrės Valantinaitės stilistiką. Galbūt Indrę įvairūs poetai ir kritikai pernelyg apibarsto gražiais pagyrimais ir žiedlapiais, tarsi pamiršdami, kad yra kitų žavių moteriškos poezijos atstovių, kurioms irgi yra už ką padovanoti pavasarinių žodžių *bukietą*.

www.nemunas.net • 2013 m. gegužės 23–29 d., Nr. 20 (869)

Aldonos Elenos PUIŠYTĖS asmeninio archyvo nuotrauka

Aldona Elena PUIŠYTĖ

Iš spaudai rengiamos knygos „Ką gyvenimas įrašė“

Mokykla ir vaikiški žaidimai

Didelis buvo žinių troškimas. Skaityti ir rašyti išmokau iš vyresniųjų seserų ir brolio. Tad gerokai įkyrėjau mamai savo zyzimais: „Poviliukas jau eina į mokyklą, o kada aš?..“ Mama galų gale gal nesulaukusią nė šešerių nuvedė į keturmetę pradžios mokyklą, įsikūrusią Dargių palivarke. Iš Meisnerių, kuriems andai dar priklausė Miliušių, Dargaitėlių dvarai, Levada, Drebulynė, nusipirko jį iš Amerikos grįžęs Kleopas Petraitis. Už jo, seno berno, ir ištekėjo į mokyklą atkelta jauna mokytoja. Tai ji, pažiūrėjusi į mane linksmai žiburiuojančiomis akimis, paklausė mamos, kiek man metų, ir nusijuokė: „Gal jau su lopšiais pradėsit man vaikus nešti?..“ Mama suglumusi aiškino, kad dukrelė iš seserų išmokusi skaityti, rašyti, o ir vyresnysis brolis čia mokosi, galėtų kartu su juo ateiti. Mokytoja padavė elementorių (veikiausiai S. Esmaičio „Sakalėlį“) ir aš egzaminą, nors ir virpėdama iš baimės kaip epušės lapas, išlaikiau. Priėmė mano dideliam džiaugsmui.

Smagu buvo keliauti su broliu į mokyklą. Tik labai bijodavau, kai eidavom lieptu per Mituvą. Ji buvo didesnė už Antvardę, atrodė plati, gili ir grėsminga. Stengdavausi nežiūrėti žemyn, visą dėmesį nukreipdavau į kitą krantą. Labai norėjau mokytis, tad baimę šiaip taip nugalėdavau. Ramino ir tai, kad vyresnis brolis buvo šalia. Kai pavasarį Mituva ištvindavo, tekdavo eiti per Pažėrų tiltą, daryti didelį lanką, tad kelias būdavo gerokai ilgesnis. Trečią ir ketvirtą skyrių jau lankiau Paantvardžio mokykloje. Su broliu ir kitais kaimo vaikais eidavom takeliais palei Antvardę, nes mokykla buvo gražioje Greičiaus sodyboje ant jos šlaito, kaip ir mūsų tėviškė.

Knygas ir sąsiuvinius mudu su broliu susidėdavom į geltonus „portfeliukus“ – fanerines skryneles, vadintas *sundukais*. Kai kurie vaikai mokslo reikmenis nešiodavosi medžiaginėse *tarbelėse*. Visokių jų buvo: nuo šiurkštaus pakulinio audeklo iki gražaus lino. O mano bičiulė Agutė turėjo tarbelę su gražiai išsiuvinėtom gėlytėm. Žiūrėdavau į ją su vaikišku pavydu ir labai norėjau tokią turėti. Prašiau mamos, kad man panašią pasiūtų ir išsiuvinėtų. Juk visas jos kraitis buvo gražiai išsiuvinėtas spalvotais *muline* siūlais. Bet mama kantriai man paaiškino, kad *sundukas* daug geriau, nes knygas ir sąsiuvinius apsaugo nuo lietaus. O *tarbelėje* viskas sušlaptų. Taip užgeso mano vaikiškas pavydas ir praėjo troškimas turėti tokią *tarbelę*.

Vaikystėje viena vieta mane ypač baugino. Lankoje prie Antvardės buvo vadinamoji Vilkduobė. Prižėlusi visokių žolių, pavasarį prisipildydavo vandens, o vasarą išdžiūdavo. Eidama lanka į tą pusę, Vilkduobę visada kuo toliausiai aplenkdavau – dingojos, kad joje manęs tyko pasislėpęs gauruotas aštriadantis vilkas. Iš kur ji užsiliko? Juk aplinkui tebuvo nedidelės giraitės, o šių žvėrių – nė kvapo. Tikriausiai liko iš tų laikų, kai čia ošė girios ir stūgavo vilkai. Girias iškirto, vilkai išnyko, bet Vilkduobės vardą žmonės išsaugojo.

Brolis Poviliukas nuo vaikystės rengėsi sekti mylimo dėdės kunigo Jono Puišio pėdomis. Savo svajonę jis pavertė žaidimų ritualu. Sekmadienio popietę prie mūsų pačių iš gontų ir lentelių pastatytos „bažnyčios“ laikydavo vaikiškas mišias. Su broliu buvome pametinukai, tad ir artimiausi žaidimų bičiuliai. Vaikiškose jo mišiose aš būdavau „klapčiukas“. Skindavau gražiausias darželio gėles, pamerkdavau jas vazoje ant apvalaus geltono seklyčios staliuko, išnešto į sodą. Abu apsitaisę *kvarbatkuotais* seserų apatiniais –„kamžom“. Brolis pakiliu balsu gieda lotyniškai: „Dominus vobiscum.“ Aš atsiliepiu: „Et cum spiritus tua...“ Visa tai man atrodė be galo rimta. Ir mano – „klapčiuko“ – vaidmuo nepakeičiamas. Brolis buvo gabus kalboms, greitai įsimindavo atskiras lotyniškas mišių frazes, tad pamokė ir mane jas tarti. Krapindavo mus mirusio dėdės kunigo Jeronimo Ambrozaičio išlikusiu krapylu. Iškilmingu balsu sakydavo rūstų pamokslą: „*Nevalna* pykt, *nevalna* keikt, *nevalna* Dievą rūstyt...“ Brolio veidas rimtas, susitelkęs. Mojuoja smilkykle, vėl šlaksto krapylu vaikiškų mišių dalyvius žydinčio sodo prieglobsty...

Mama džiugiai šypsosi: būsimas kunigas. Jos mylimas brolis Jeronimas mirė jaunas svetimoje carinės Rusijos žemėje, ten ir palaidotas. Bet štai išsipildys jos svajonė – sūnus taps kunigu. Kai paūgėjo, dėdė kunigas Jonas iš tiesų jį pasiėmė į Vytėnų vienuolyną mokytis. Brolis turėjo gražų balsą, gerą iškalbą, gal būtų buvęs neeilinis dvasininkas.

Aiman, brolio svajonei nebuvo lemta išsipildyti. Vytėnų vienuolyną, kur jis mokėsi progimnazijoje, Lietuvą okupavę bolševikai uždarė. Vienuolius ir mokinius išvaikė. Nepaprasto grožio vienuolyno aplinką nuniokojo, ištrypė alėjos gėlynus, koplyčią pavertė kino sale. Aplinkiniai gyventojai baisėjosi, nedaug iš jų atsirado mėgėjų žiūrėti sovietinius filmus, kuriuos rodydavo buvusio altoriaus vietoje.

Mojavos ir atlaidai

Kokie įstabūs ten būdavo pavasariai. Su *mojavų* ir birželinėmis giesmėmis vakarais. Seklyčioje parengdavo altorėlį. Prie sienos pristumtą stalą užtiesdavo dailaus rašto linine staltiese. Ant jo pastatydavo Marijos su dieviškuoju Kūdikiu paveikslą, apipintą vainiku ir apkaišytą gėlėmis. Vazose ir molio induose primerkdavo daug gėlių iš darželio. Paveikslo šonuose pastatydavo žvakides su uždegtom vaško žvakėm. Po sunkių pavasario darbų, sėjos, bulvių sodinimo, triūso daržuose, apėję namų ruošą, moterys ir vyrai susirinkdavo maldai. Balsingesnieji užvesdavo giesmę, o kiti pritardavo. Aidėdavo slėpiningoji Švč. Mergelės Marijos litanija: „Teisybės paveiksle... Išminties soste... Dvasios inde... Garbės inde... Paslaptingoji Rože... Aukso namai... Dangaus vartai... Karaliene angelų...“ Ir suvargusių žemės piligrimų kartojamas maldavimas: „Melski už mus...“ Naivios, bet savotiškai gražios giesmės: „O, Marija, tu Panele, / Kvepianti dangaus gėlele...“ Arba: „Sveika, Aušros Žvaigžde šviesi, / Tu linksmybė svieto esi...“

Svarbi mums buvo ir Motinos diena pirmąjį gegužės sekmadienį. Baltą didelį krėslą gražiai apipindavome vainiku, apkaišydavome gėlėmis. Į jį sodindavome mamą ir sveikindavome, kaip kuris sugebėdavom: deklamuodavom eilėraščius, sakydavom oracijas, dainuodavom daineles, įteikdavom savo rankų darbelių. Šventė pasibaigdavo mums parengtomis vaišėmis.

Arti esantis atrodė ten Dievas, tarsi dalyvaujantis visuose žmonių darbuose ir šventadienių tyloje. Kaimo žmogaus tikėjimas buvo gal naivus, su prietarų priemaiša. Buvo jame Visagalio Dievo baimės, bet kartu ir tvirto pasitikėjimo gailestinga Jo globa. Menu vasarų sekmadienius, kai traukdavom į bažnyčią pro geltonuojančių kviečių laukus su svyrančiom nuo prinokusių grūdų varpom. Tarp jų žydruoja rugiagėlės, blyškius žiedus kelia violetiniai kūkaliai. Gerai, jei į atlaidus važiuoti, tada iš karto vaikai su tėvais sėda į brikelę. O jei reikia kulniuoti pėstiems parugėmis, tuomet batukai rankoj iki Mituvos. O ten – nusiplaus upėje dulkinas kojas, apsiaus baltas kojinaites, batukus ir kils su šventišku jausmu širdy bažnyčios linkui.

Graži man medinė Girdžių bažnyčia. Vėliau sužinojau, kad ją dekoravo būsimas Jungtinės Kęstučio apygardos partizanų vadas Juozas Kasperavičius-Visvydas. Jos altoriai skęsdavo gėlių žieduose, sakykla, klausyklos apipintos vainikais. Įspūdinga procesija aplink bažnyčią su nešamom vėliavom, procesijų altorėliais ir šventais paveikslais... Sklindant *kodylo*, vystančių žolynų kvapams. Giedant *giedoriams*, balsingiems kaimo vyrams ir moterims, aidint varpams ir skambant sidabriniams varpeliams. Mergelės ir moterys procesijoje vilki baltais ir tautiniais rūbais. Išeiginiais kostiumais pasipuošę vyrai sunkiuose ūkio darbuose įdiržusiomis rankomis neša vėliavas ir altorėlius. O procesijos priekyje kunigas Zigmas Gelažius po baldakimu pagarbiai ir oriai laiko auksu žėrinčią monstranciją su slėpiningai baltuojančiu Ostijos ovalu vidury. Šviesus, gražiai išsiuvinėtas arnotas jo asketiškam veidui teikia kilnumo. Iki šiol prisimenu šį dvasininką, buvusį Girdžių parapijos kleboną, parengusį mane pirmajai Komunijai, nors aš priklausiau Skirsnemunės parapijai. 1911 m., kuriantis Girdžių parapijai, Jurgeliškių kaimas kažkodėl paprašė juos palikti Skirsnemunei, nors į jos bažnyčią buvo dvigubai tolimesnis kelias. Laikėme mes save Skirsnemunės parapijiečiais, bet dažniau lankydavomės Girdžių bažnytėlėje. Jos kunigas Zigmas Gelažius buvo visų mylimas. O apie Skirsnemunės kleboną Vincentą Semenavičių kaimo žmonės sakydavo, kad jis „su fanaberija“.

O, tas nepamirštamas gėlių žiedlapių barstymas! Svarbu gražiai pasemti juos iš pintinės ir pagarbiai nusilenkus pažerti priešais po puošniu baldakimu nešamą monstranciją. Koks tai atrodydavo reikšmingas veiksmas. Šventos, slėpiningos, nors mano vaikiškam protui ir nesuvokiamos apeigos atlikimas kartu su visais procesijos dalyviais. Atrodydavo, kad maži angeliukai, tokie panašūs į pavaizduotus kunigo per kalėdojimus padovanotuose šventuose paveikslėliuose su paauksuotais krašteliais, sėdi ant debesėlių ir šypsodamiesi žvelgia į tą baltarūbių mergaičių pulką...

Po šventųjų Mišių šventoriuje sveikinasi giminės ir kaimynai. Nekasdieniški jų apdarai, šventiškai nušvitę veidai, virš kasdienybės darbų pakylėtos širdys. Už šventoriaus vartų *karabelninkai* ir kitokie prekiautojai siūlo prekes, visokiais būdais viliodami pirkėjus. Vienas jų šokdina mažą liūdną beždžionikę, kurios man labai gaila. Kitas masina kažkokia loterija, suka aprūdijusią rylos rankeną grodamas trankią muzikėlę. Prie šventoriaus vartų sėdi keletas elgetų. Vieni tyliai meldžiasi, kiti garsiai gieda. Prie jų pasilenkia praeinančios gailestingos moterys, pakalbina, įspraudžia į delną auką, mini vardus tų mirusiųjų, už kuriuos prašo pasimelsti.

Labai laukdavau šventos Onos atlaidų Girdžiuose. Gal ne tiek atlaidų, kiek atvykstančių svečių. Iš atlaidų pas mus suvažiuodavo visa plati giminė su pusseserių ir pusbrolių pulku. Jei būdavo nelietingi metai, liepos mėnesio darbus laukuose jau užbaigdavo. Nupjautus rugių ir kviečių pėdus suveždavo į klojimą. Iš naujai iškultų ir sumaltų grūdų kepdavo duoną.

Mama kelios dienos prieš atlaidus pradėdavo rengti svečiams vaišes. Kepdavo tortą, puošdavo visokiomis cukatomis. Mano pareiga – išsukti kiaušinių trynius su cukrumi iki purumo. Labai mėgau tą mūsų vadinamąjį „kogel mogel“. Išsisukdavome jo ir šiaip, ne tik šventėms. Dėdavo jo į *piernikus*, keptus su imbieru ir kardamonu. Mama minkydavo tešlą mieliniam pyragui. Kepdavo ir labai gardžią ypatingo raugo duonelę – *bydelką* iš *pikliavotų* ruginių miltų. Raugindavo ją tris dienas nedideliame ąžuoliniame tik jai skirtame duonkubilyje. Kasdien po tris kartus tešlą gerai išplakdavo. Trečią dieną dar pridėdavo miltų, kmynų, suformuodavo nedidelius apvalius kepalus ir šaudavo į beržinėmis malkomis iškūrentą duonkepę krosnį. Tešloje kepdavo kumpį, vadintą „kumpiu marškinėliuose“. Kelios žąsys ir vištos atsidurdavo puode. Pjaustydavo ir gražiai *polmiskose* išdėliodavo kadagiais kvepiančius rūkytos mėsos gaminius įmantriais pavadinimais: *palendrica*, *salsisonas*, *saliami*... Mamai ruošoje padėdavo ir tėčio pusseserė Agotėlė, reto pamaldumo mergelė. Matydavau ją kiekvieną sekmadienį tankiais žingsneliais ankstų rytą skubančią pro mus į bažnytėlę. Bet vienas gaminys jai nepasisekė. Sugalvojo svečius nustebinti iš trapios tešlos iškeptu „ežiu“. Puikiai suformavo jo figūrą. Padarė aibę skylučių atskirai iškeptiems spygliams sukaišioti. Deja, išėmusi „ežį“ iš krosnies pamatė, kad tų skylučių spygliams nelikę nė ženklo. Agotėlė labai nusiminė, bet ką darysi, nesėkmių juk pasitaiko ir geroms šeimininkėms. O mums tai buvo džiaugsmas, nes galėjome „ežį“ sudoroti šventės nelaukę.

Jei pasitaikydavo geras oras, krakmolytom balinto lino staltiesėm uždengtus stalus ir ilgus suolus giminei susėsti sustatydavo sode. Tetos ir dėdės, pusbroliai ir pusseserės, Ambrozaičių ir Puišių gentys. Iš Vytėnų vienuolyno atvažiuodavo ir dėdė, teologijos dr. kunigas Jonas Puišys. Jis buvo mano tėčio pusbrolis, bet mylėjo jį kaip tikrą brolį, nes brolių neturėjo, tik seseris Onutę ir Marcelę. Ir savo didelę turiningą biblioteką, prieš išvažiuodamas į Vokietiją atsidėti pasitraukusių lietuvių pastoracijai, paliko mūsų tėviškėje. Ateidavo ir Jurbarko burmistras Jurgis Gepneris su žmona akušere Juzefa, mūsų vadinta *daktarka*. Netoliese, prie Antvardės ant šlaito, jie turėjo gražiai sutvarkytą sodybą, kurioje vasarodavo. Prieš antrąją sovietų okupaciją Gepneris pasitraukė į Vakarus. Tik vėliau sužinojau, kad jį (kaip ir Kubiliūną) iš ten išvogė *kagėbistas* Slavinas ir parvežė į Lietuvą tardyti. Kalėjime jis ir mirė.

Mildos KIAUŠAITĖS iliustracija

Atlaidai mums būdavo didžiausias džiaugsmas, su pulku pusbrolių ir pusseserių dūkdavome kaip pašėlę. Daugiausia laiko praleisdavom prie lentpjūvės, kur buvo visokių užkaborių slėpynėms. Visko prisigalvodavom. Žaisdavom spėliones. Vienas iš vaikų ima rankon riešutą ir sako:

Čežė vežė keturvežė,
Šakar makar, snigo vakar,
Viskas buvo atbulai,
Katroj rankoj riešuc?

Kuris atspėja, tas riešutą ir pasiima. Skaičiuodavom skaičiuotes: „Eni beni, tiku baku, / Urba siurba, anti smaku, / Aus riaus, stubą griaus / Miko lapės pats“. Kam tenka paskutinis skaičiuotės žodis „pats“, tas išeina iš rato ir bėgioja. Skaičiuojama, kol lieka vienas žaidėjas. Jis gaudo bėgiojančius. Mokėmės ištverti nekalbėję. Vienas sako:

Po kerplėša pagiry
Tupi zuikiai keturi,
Kas pirmasis prasižios,
Tas su zuikiais išvažiuos.

Panašiai reikdavo ištverti nesusijuokus. Tik prunkštelėsi – ir jau pralaimėjai. Žaisdavom ir supiltų pjuvenų „kopose“. Važinėdavomės „gelžkeliuku“ – geležiniais bėgiais stumiamu vežimėliu, skirtu medžių rąstams vežti į lentpjūvę lentoms išpjauti. Vieną sykį įsišėlę, klegėdami ir džiūgaudami taip smarkiai lėkėme, kad su tuo vežimėliu nuriedėjom tolyn ir nukritome nuo bėgių. Džiaugsmingas mūsų klegesys virto baisiu išgąsčiu. Turėjo tėtis vargo, kol su kaimo vyrais vėl jį užkėlė.

Per šventojo Baltramiejaus atlaidus rugpjūčio pabaigoje važiuodavom ir į savo parapijos Skirsnemunės neogotikinio stiliaus raudonų plytų mūrinę bažnyčią. Ilgamečio klebono Kazimiero Žekevičiaus rūpesčiu ji baigta statyti 1903 m. Į pamaldas joje kviesdavo aidus XVII a. varpas. Dardėdavom dulkančiu kaimo keliu pro jaukiai tarp medžių įsikūrusius vienkiemius iki Jurbarko vieškelio. Būdavo baugu juo važiuoti nuo Molynės kalno. Tėtis visada prieš leidžiantis parišdavo brikelės ratą, kad nenuriedėtume į Nemuną. O Skirsnemunėje ant kalno pro plačiai atvertas pagrindines bažnyčios duris jau plaukia žmonių pulkai. Choras galingai užtraukia „Pulkim ant kelių visi krikščionys...“ Ir visi suklumpa tarsi Šventosios Dvasios vėjo paklupdyti... Slėpininga šventųjų Mišių apeiga, iš vainikais apipintos sakyklos oriai aidintis kunigo pamokslas. Apeigos kulminacija – po darnaus sidabrinių varpelių skambesio tyloje kylanti šventosios Aukos Ostija ir Taurė... Vėl maldos ir galingai plaukiančios lotyniškos giesmės. Pasiilgstu jų ir dabar, aidėjusių andai: „Te Deum laudamus, / Te Dominum confitemur...“, „Veni, Creator Spiritus...“ Jos sukurdavo iškilmingo slėpiningumo nuotaiką. Lotyniškai tariami žodžiai vaikystėje veikė užburiamai. Tada dar nesupratau, kokią šventą apeigą vykdo prie altoriaus nusigręžęs kunigas, ūmai atsisukantis ir tariantis: „Dominus vobiscum...“ Bet mistiška atmosfera versdavo smarkiau plakti vaikišką širdį, panardindama į nenusakomai palaimingą būseną. Bažnyčioje esančios šventųjų ir angelų skulptūros bei paveikslai tarsi atgydavo ir viską nušviesdavo nežemiška šviesa...

Po Mišių šventoriuje vėl susitikimai su giminėmis, apsikabinimai, nesibaigiantys pokalbiai, aikčiojimai „Petrut, ale tu nė kiek nepasikeitus...“ Vaikus labiausiai masindavo *karabelninkų* išmonės, ilgi aukso ir spalvotais popierėliais apvynioti atlaidų saldainiai, ant virvelių suverti maži riestainėliai (juos vadinom *beigeliukais*), ypatingo skonio rausvi žemuoginiai ledai indeliuose.

www.nemunas.net • 2013 m. gegužės 23–29 d., Nr. 20 (869)

Gasparas ALEKSA

Vieną vakarą Paryžiuje...

Elena Karnauskaitė, Rasa Balčikonytė, Nicole Barriere, Violeta Šoblinskaitė Aleksa ir Diana Sakalauskaitė prieš renginį.

Preliudija į Paryžiaus vakarą, kuriame skambėjo lietuvių poezija, prasidėjo daugiau nei prieš dvejus metus, kai aktorė Diana Sakalauskaitė, Prancūzijos sostinėje gyvenanti jau kone dvidešimt metų, pasitelkusi poetę ir vertėją Nicole Barriere, gerą bičiulę, sumanė išleisti dvikalbę šiuolaikinių lietuvių poečių kūrybos rinktinę. Dviem darbščioms moterims šį sumanymą įgyvendinti padėjo leidykla „Harmattan“: pernai daugiau nei 250 puslapių storio knyga „Nuplikytom širdim“ pagaliau buvo išspausdinta. Rinktinės viršelyje – Antano Sutkaus fotografija „Auksė Nidoje“, pirmąsyk publikuota 1963 m., o pati knyga pavadinta rašytojos Violetos Šoblinskaitės Aleksa eilėraščio eilute. Tai aliuzija į kuriančio žmogaus, kuriančios moters jauseną sovietmečiu.

Knygos vertėjos į prancūzų kalbą atrinko septyniolika lietuvių poečių – nuo vyriausių iki jauniausių, kurios, Dianos ir Nicole manymu, geriausiai reprezentuoja šiandienę moteriškosios kūrybos situaciją Lietuvoje. Vyresniajai kartai atstovauja Aldona Elena Puišytė, Ramutė Skučaitė ir Stasė Lygutaitė-Bucevičienė, jaunimui – Neringa Abrutytė, Agnė Žagrakalytė, Giedrė Kazlauskaitė, naujausiems literatūros balsams – Ilzė Butkutė, Indrė Valantinaitė bei Aušra Kaziliūnaitė. Rinktinėje net septynios Kauno poetinės mokyklos atstovės. Be jau minėtųjų A. E. Puišytės ir V. Šoblinskaitės Aleksos, dar spausdinami Gražinos Cieškaitės, Tautvydos Marcinkevičiūtės, Dovilės Zelčiūtės, Daivos Čepauskaitės, Erikos Drungytės tekstai.

Paryžiuje vykusiame rinktinės pristatyme dalyvavo dvi poetės iš Lietuvos – palangiškė Elena Karnauskaitė bei LRS Kauno skyriaus narė Violeta Šoblinskaitė Aleksa. Kamerinė Frederico Chopino municipalinės konservatorijos salė, talpinanti apie 100 žmonių, buvo pilnutėlė. Renginį, sėdęs prie fortepijono ir paskambinęs „Tautišką giesmę“, pradėjo konservatorijos direktorius Peteris Vizardas. Prancūzai stovėdami išklausė mūsų himną, o keletas lietuvių bendruomenės narių netruko ir pritarti...

Vėliau D. Sakalauskaitė susirinkusiesiems trumpai papasakojo apie Lietuvą, o N. Barriere pristatė į Paryžių atvykusias poetes. Lietuvos kultūros atašė Prancūzijoje Rasa Balčikonytė už galimybę pabūti septyniolikos skirtingų, tačiau darniai į poezijos visumą susiliejančių Lietuvos poečių balsų pasaulyje nuoširdžiai dėkojo knygos sudarytojoms ir vertėjoms. R. Balčikonytė pabrėžė, kad pristatyti šalį pasitelkiant jos literatūrą nėra paprastas uždavinys, nors kaip tik kalba ir literatūra geriausiai išreiškia tautos charakterį, yra savičiausias identiteto atspindys.

Dvi iš Lietuvos atvykusias poetes publika sutiko nepaprastai šiltai. Tekstai skambėjo abiem kalbom. E. Karnauskaitę prancūziškai skaitė N. Barriere, o V. Šoblinskaitę Aleksa – R. Sakalauskaitė. Paskui abi paryžietės dar pristatė po vieną neatvykusių poečių eilėraštį. Renginį paįvairino Linos Štalytės atliekamos lietuviškos dainos. Jai gitara akompanavo meksikietis Nacho Alcanta. Renginys, užtrukęs geras dvi valandas, baigėsi autografų dalijimu ir, kaip įprasta Prancūzijoje, raudonojo vyno taure.

Autoriaus nuotrauka

POEZIJOS PAVASARIO savaitė Kaune

Gegužės 22 d. (trečiadienį) 15 val. **Mokslininkų Poezijos pavasarėlis**
Lakštingalų krantinėje, Palemone

Gegužės 25 d. (šeštadienį) 18 val. **Poezijos pavasaris**
Dainavos seniūnijos parke (Kovo 11-osios g.)

Gegužės 26 d. (sekmadienį) 14 val. **Poezijos popietė Kačerginėje, šalia Vinco Mykolaičio-Putino namelio**
(V. Mykolaičio-Putino g. 34, Kačerginė, Kauno r.)

Gegužės 27 d. (pirmadienį) 18 val. **Valandu su poetu Algimantu Mikutu**
Kauno miesto muzėjuje (V. Putvinskio g. 64)

Gegužės 28 d. (antradienį) 18 val. **Poezijos skaitymai**
Juozo Grušo memorialiniame muziejuje (Kalnučio g. 93)

Gegužės 29 d. (trečiadienį) 18 val. **Poezijos popietė „Žodis ir miestas“**
Kauno fotografijos galerijoje (Rotušės a. 1)

Gegužės 30 d. (ketvirtadienį) 18 val. **Poezijos skaitymai**
Juozo Žikaro memorialiniame muziejuje (J. Žikaro g. 3)

Gegužės 31 d. (penktadienį) 14 val. **Popietė „Poezija ir vaikai“**
Vytauto Didžiojo karo muziejaus sodelyje (K. Donelaičio g. 64)

Gegužės 31 d. (penktadienį) 18 val. **Poezijos pavasario 2013 – Maironio premijos laureatės vainikuvimas ir literatūros vakaras**
Maironio lietuvių literatūros muziejaus sodelyje (Rotušės a. 17)

Centrinio knygyno lauguose veiks Zenono Baltrušio fotografijų paroda „Poezijos pavasario veidai“

Kviečiame. Įėjimas į visus renginius nemokamas Poezijos pavasario 2013 savaitės Kaune rengėjas

Poezijos pavasaris 2013

Lietuvos rašytojų sąjungos Kauno skyrius

Andrius JAKUČIŪNAS

Renginiai Vilniuje: skėčiai medžiuose, paukščio anomalija

„Poezijos pavasario“ almanacho pristatymas Rašytojų sąjungos Baltojoje salėje.
Benedikto JANUŠEVIČIAUS nuotrauka

Šios savaitės reportažą iš sostinės norėtųsi pradėti renginiu, vykusiu ne Vilniuje, o šalia jo – pasienyje su Baltarusija stūksančioje Medininkų pilyje, kurioje Saulius Paukštys pristatė savo kolekciją – XVII a. prancūzų menininko Jeano le Pautre'o graviūras.

Be abejo, natūraliai kyla klausimas: iš kur ir kaip pas meninėmis provokacijomis garsėjantį kūrėją, kultūrininką, kitados surengusį fiktyvią Franko Zappos daiktų parodą, staiga atsirado meno kolekcija, ir kas tas paslaptingasis J. le Pautre'as, apie kurį nei parodą pristatęs menotyrininkas Helmutas Šabasevičius, nei jo studentai, pasirodo, iki šiol nebuvo girdėję?

Anot S. Paukščio, šįsyk tai – ne provokacija, esą graviūras (iš viso 35), XVII a. atspaustas iš vario raižinių, jis supirkęs įvairiuose pasaulio aukcionuose ir antikvariatuose; kiekvieno darbo kaina – vos keli šimtai litų. „Kol buvome jauni, rengėme pseudoparodas, bet dabar senstame ir norisi kažko tikro. Publika neprivalo tikėti, bet šios graviūros – originalios“, – tikino ir S. Paukščio bičiulis, bendražygis Saulius Pilinkus. Pasak jo, J. le Pautre'as – stiprus vidutiniokas, bet jei jis būtų dirbęs Lietuvoje – būtų iki šiol garbinamas.

Ką gi, lauksime – gal vėliau mums bus atskleista daugiau detalių, na, o kol kas galime aplankyti ne ką geriau negu J. le Pautre'as žinomos dailininkės Reginos Matuzonytės-Ingelevičienės (1905-1980) parodą „Spalva ir linija išreikšti pojūčiai“, kuri gegužės 16-ąją atidaryta Radvilų rūmuose.

Karui baigiantis į Vakarus pasitraukusios Kauno meno mokyklos auklėtinės parodoje eksponuojami 106 darbai, sukurti po 1932 m. Jų stilistinės savybės, pasak kuratorės Rimos Rutkauskienės, „apima išraiškos priemones nuo realybės kopijavimo iki fovistinės tapybos“. „Svarbiausios kūrybos išraiškos priemonės dailininkei visą gyvenimą išliko linija ir spalva. Nuolatinis kūrybinis akstinas buvo įtampa, gimusi dėl šių dviejų išraiškos priemonių, ji matoma visuose R. Ingelevičienės darbuose“, – tvirtina kuratorė.

Radvilų rūmų lankytojai turėtų nepatingėti užkopti ir į trečią aukštą. Ten įkurdintoje gana egzotiškoje ekspozicijoje pristatomi tolimosios Rytų Azijos XV-XX a. tapybos ir kaligrafijos kūriniai, deponuoti Vilniaus bernardinų, skulptūros bei taikomosios dailės darbai iš muziejaus rinkinių, taip pat mums mažai pažįstamuose kraštuose (Australijos žemyne ir Naujosios Gvinėjos saloje) kadaise įsikūrusių žmonių dvasinio ir apeiginio gyvenimo atspindžiai – dievybės ir apeigų atributai.

Šiuos egzotiškus pirmykščių tautų meno eksponatus į Lietuvą atgabeno iš Kauno kilusi, nuo 1949 m. Australijoje gyvenanti kultūrininkė, visuomenininkė, mokslininkė dr. Genovaitė Budreikaitė-Kazokienė. Keliaudama po aborigenų rezervatus, G. Kazokienė surinko gausią ypač seno meno kolekciją. Tūkstančius metų tobulinti simboliai, kuriuos ant uolynų, eukalipto žievės ir dykumų smėlio piešė aborigenai, atskleidžia senųjų australų pasaulio sukūrimo mito (*dreaming*) variacijas ir protėvių paliktus įstatymus, tarp kurių svarbiausias – santarvė su aplinka ir savimi.

Galbūt panašiu *motto* bandė vadovautis ir festivalio „Gatvės muzikos diena“ rengėjai, šeštadienį išvilioję muzikantus į sostinės (o ir kitų šalies miestų) gatves. Jie turbūt mažų mažiausiai norėjo suburti vilniečius ir padovanoti jiems gerą nuotaiką. Ar pavyko? Liudijimai iš šios šventės dviprasmiški. Antai portalas *Balsas.lt* rašo: „Sostinės senamiestis, parkai ir kitos poilsio zonos buvo pilnutėlės muzikantų ir klausytojų, kurių neišvaikė net po pietų miestą nuplovęs smarkus lietus.“ Naujosios muzikos internetinis žurnalas *Sharkeen.lt*: „Šiemet Gatvės muzikos diena Vilniuje trukdė pasidžiaugti protarpiais iškrentantis lietus, tačiau ir iki jo sostinės gatvės buvo pustuštės, gatvės muzikantai savo „postus“ užsiimdavo tik kas keli šimtai metrų. Regis, ši gatvės muzikos šventė bus palikusi slogiausią įspūdį iš visų.“

Kuris iš šių liudijimų teisingesnis, kiekvienas, be abejo, turėtų spręsti pagal savo supratimą, nors festivalio kritikai, mano galva, šįsyk kiek persistengė. Jausmas, kad šventė pamažu tampa formalumu, išties buvo ganėtinai stiprus (čia turiu sutikti su *Sharkeen.lt* išsakyta nuomone). Vis dėlto reikia pripažinti, jog bet kokios bet kur organizuojamos tradicinės šventės tapimas formalumu taip pat yra formalumas – kitaip nebūna ir negali būti: ko nors pasiekti įmanoma tik išmokus gerbti savo įprastumą, nesistengiant žūtbūt iš savęs išplėšti neįmanoma. Na, o priekaištas, kad šiemet muzikantų kolektyvai nebuvo visiškai užtvenkę gatvių, man regis, būtent ir atvėrė festivalį muzikai – praeitais, užpraeitais metais galėdavai girdėti tik tuos, kurie turėjo stipriausius garsintuvus ir labiausiai rėkė į mikrofonus, o šiemet erdvės pakako visiems.

Beje, sakydamas „erdvės pakako visiems“, turiu galvoje ne tik pavienius žmones – greta festivalio „Gatvės muzikos diena“ Lukiškių aikštėje vyko kiek kitokio pobūdžio renginys – buvo gaivinamas Vilniaus Brodas. Penktadienį hipių eisena ir koncertu prasidėjusi šventė tęsėsi ir šeštadienį. Ties Vytauto Kernagio suoleliu Lukiškių aikštėje grojo įvairios grupės ir pavieniai muzikantai, Brodo bufete vyko hipių pusryčiai. Savo programą pristatė „Agata“ jaunimas, Vilniaus „Židinio“ suaugusiųjų mokyklos „Liepsnojančio židinio teatro“ aktoriai surengė Romo Kalantos 60-mečiui skirtą spektaklį „Byla Nr. 98“. Vėliau vyko poezijos ir prisiminimų valanda, o vakarą užbaigė V. Kernagio gimtadieniui skirtas koncertas, kuriame dalyvavo Andrius Kulikauskas, Indrė Dirgėlaitė, Gediminias Storpirštis, Ainis Storpirštis, Aidas Giniotis, Juozapas Liaugaudas, Martynas Enčius, Dominyka Adomaitytė, Artūras Dubaka ir daugelis kitų. Renginio metu Brode veikė bufetas, skaitykla, *plokštelinė*, fotoateljė bei senovinių automobilių paroda iš Stasio Brundzos automobilių ir transporto muziejaus.

Vadinamosios „hipių kultūros“ (nors man šis žodžių junginys yra šiek tiek juokingas – suprantama, negyvenau tais laikais) gaivintojai neišsigando šeštadienį vakarop pliūptelėjusio lietaus, o štai Šv. Roko ligoninės lankytojai jo galės nebijoti dar bent kelis mėnesius – seniausio Lietuvoje barokinio Sapiegos rūmų parko, kuriame įsikūrusi ligoninė, alėja papuošta spalvingų skėčių instaliacija. Tai – Vilniaus universiteto Tarptautinių santykių ir politikos mokslų instituto (VU TSPMI) magistro studijų programos „Politika ir medijos“ studenčių Gintarės Mitrikevičiūtės ir Kristinos Urbaitytės studijų dalyko „Viešosios erdvės: galia ir kūryba“ baigiamasis darbas.

Projektas, kuriam pinigų skyrė VU TSPMI ir prekybos centras „Iki“, prisidėjo asociacija „Antakalniečių bendruomenė“, ne tik džiugina akį, bet ir turi savotišką koncepciją. „Kas yra ligoninė? Tai vieta, kurioje laikinai gyvena žmonės, varginami sveikatos sutrikimų. Kitaip tariant, sergantieji izoliuojami nuo visuomenės, kol vėl taps sveiki: gydytojo nustatytam laikui apribojama jų kūnų buvimo vieta. Stebint ligoninės teritoriją, susidarė įspūdis, kad sergančiųjų apribojimai transformavosi į ligoninės parko erdvės apribojimus: miestiečiai ją nepelnytai išbraukė ar net neįtraukė į lankomų vietų sąrašus“, – pasakojo K. Urbaitytė. Merginos savo kūriniu simboliškai kviečia miestiečius iš naujo atrasti šią erdvę. Padedant architektui Mindaugui Kašubai, konstrukciją stengtasi padaryti kaip įmanoma tvirtesnę – kad ji nekeltų grėsmės praeiviams, taip pat sugalvota, kaip apsaugoti medelius nuo sužalojimo.

Vis dėlto ant medžių kyburiuojantys margaspalviai skėčiai nuteikia romantiškai. Na, o štai žemyn galva kybanti stilizuota apsipešiojusi varna, puošianti „Poezijos pavasario“ almanacho (jis visuomenei pristatytas pirmadienį Rašytojų sąjungos Baltojoje salėje) viršelį, kai kam sukėlė keistų minčių. Šiaip ar taip, tokia nepagarba „poezijos paukštei“, – šį žodžių junginį dar ir dabar, ypač provincijose, daug kas taria pakeltu balsu, – parodoma ne kas dieną. Kai kas Vokietijoje gyvenančio žymaus dailininko Tomo Mrazausko sumanymą tiesiog palaikė... spaustuvės broku. Bet kokiu atveju, tikiuosi, paukščio anomalija padės pamąstyti apie festivalio ir pačios poezijos vietą mūsų gyvenime – apie tai, kaip tai nesvarbu, kaip būtina. O šitai – didelis žingsnis į priekį.

Minėtina, kad jau antrus metus almanachas sudaromas kitaip, negu būdavo įprasta, – trijų poetų komisija (šiemet – G. Norvilas, B. Januševičius ir A. Šimkus) atrinko eilėraščius iš praėjusiais metais kultūrinėje spaudoje pasirodžiusių publikacijų. Užsienio svečių kūrybą parengė D. Petrošius, kompaktinę plokštelę – Mindaugas Nastaravičius. Kaip ir pernai, almanachas pardavinėjamas, galima sakyti, savikaina, tikintis, kad sumokėti tokią nedidelę sumą (12 Lt) sau galės leisti kiekvienas poezijos mėgėjas, ir tiražas neliks dūlėti LRS sandėliuose (geriau jau jo pristigtų – kaip atsitiko pernai).

www.nemunas.net • 2013 m. gegužės 23–29 d., Nr. 20 (869)

Remigijus VENCKUS

Permanentiniai kultūros naratyvai

„Mergina su šautuvu ir prašmatnia apykakle“.

„Figūra su plaukiojimo ratu ir peliuko Mikio ausimis“.

Absoliutaus naratyvo nebuvimas

Turbūt visiems suprantama mintis, kad menininkas ir besidomintysis menu yra kultūros dalis, o kultūra, mano galva, yra naratyvų rinkinys, kuris nusako tikrovę bei tokiu būdu ją įžemina. Naratyvai būna įvairūs: labai įtakingi, didingi, smulkūs, pavojingi ir pan. Tačiau įdomiausia ne savaiminė jų įvairovė, o menininkų kuriami patys keisčiausi ir mažiausiai tikėtini pasakojimai bei jų tarpusavio susiejimas. Menininkų naratyvai nepasiduoda nusistovėjusiai tvarkai ir nieko negeidžia išsaugoti kaip neliečiamo slėpinio. Priešingu atveju šis išlaikytas neliečiamasis būtų labiau susietas su proto primetama logine realybės schema. Taigi galima teigti, kad dėl kūrybos akto naratyvai tampa ypač infantilūs arba gerokai hiperbolizuoti ir pavojingi. Jie verčia abejoti tuo, ką galima vadinti tikrove, arba bent jau tuo, ką sutartinai numanome esant tikra. Tai, kas tikra, neretai atrodo patikima ir objektyvu, tarsi gebėtų pasiduoti linijinei laiko ir erdvės tėkmei. Čia tėkmė suvokiama lyg tam tikra duotybė, kuri savaime inertiškai juda. Tačiau ši inertiška tėkmė bei joje kintantys tikrovės daiktai (arba gyvi organizmai), gebantys atsidurti menininko žiūros sferoje, neretai gali būti sustabdomi ir galiausiai atsiverti kaip nauja ir neregėta forma. Tikrovę nusakančių naratyvų įkalinimas meno kūrinio pavidale dažnai verčia suabejoti regimuoju pasauliu arba visa regimybe kaip absoliučia duotybe.

Taigi net labiausiai deformuoti arba sąmoningai infantilumą žymintys kūriniai gali atlikti šį gestą – sugriauti nekvestionuotinos duotybės iliuziją. Štai 1972 m. Taline gimęs estų menininkas Markus Kasemaa iš tikrovės naratyvų išskiria tam tikrus elementus ir apgalvotai juos deformuoja. Paminėtina, kad nuo 1997 m. kūrėjas yra Estijos dailininkų sąjungos narys. 2011 m. jis laimėjo skaitmeninės tapybos konkursą Niujorke; 2010 m. jam įteiktas „Meno lagūnos“ prizas Venecijos arsenale; 2009 m. Ukrainos meno savaitėje – 3-ioji premija už eksperimentinę grafiką; 2009 m. – 1-oji Tamperės modernaus meno muziejaus ir miesto premija; 2009 m. kūrėjas pagerbtas Baltijos bienalės diplomu. Per 2003-2012 m. surengė 31 autorinę parodą Estijoje, Portugalijoje, Danijoje, Suomijoje, Austrijoje, Belgijoje etc. Kūriniai saugomi Tartu meno muziejuje bei privačiose meno kolekcijose Estijoje, Švedijoje, Suomijoje, Norvegijoje, Olandijoje, Vokietijoje, Belgijoje ir kt. Dailininko autorinių parodų ciklą Lietuvoje 2013 m. pristato VšĮ „Artkomas“ rengiamas tarptautinis vaizduojamosios dailės festivalis „Menas senuosiuose Lietuvos dvaruose“. Jo tapyba bus eksponuojama **gegužės 17 - birželio 12 d.** Ryšių istorijos muziejuje (Rotušės a. 19, Kaunas), **balandžio 4 – gegužės 7 d.** Lietuvos teatro, muzikos ir kino muziejuje (Vilniaus g. 41, Vilnius), **gruodžio 15 - sausio 25 d.** Kelmės krašto muziejuje (Dvaro g. 5, Kelmė).

Estų dailininkas (su)kuria esamajam laikui ir erdvei jau nepriklausančius personažus. Jo darbuose dominuoja personažų aplinka, iš kurios išvalyta bet kokia vizuali informacija. Būtent šis veiksmas apiblukina naratyvo aiškumą arba net neleidžia jo patirti kaip visumos, priklausomos nuo nuosekliai tekančių įvykių sekos. Eliminuota ji jau nebesulimpa su vaizduojamu išskirtiniu personažu tarsi su kūrinyje atveriamos būties centru. Taigi menininkas kuria savotišką pretekstą, kuris ne tik leidžia būties plyšimui įvykti, bet ir pasirodyti („Šarvuota mergaitė, dėvinti naktinius marškinėlius“, 2009 m).

Taigi vizualioje meno kalboje išplėtoti M. Kasemaa naratyvai savo prasme nėra griežtai ir vienareikšmiškai fiksuoti. Savotišką jų slankiojimą lemia balti (tušti) popieriaus plotai. Tuštuma kelia begalę klausimų, vedančių į nevienalyčių, klaidinančių, nebaigtinių atsakymų erdvę, kurioje nėra absoliučios tiesos. Taigi menininko sukurtų personažų vizualinė interpretacija jokiu būdu nėra ir negali būti vienakryptė bei aiški. Kodėl personažas atrodo taip, o ne kitaip? Tokie klausimai lemia ir savotišką naratyvo eroziją, ir jo užbaigimą. Erozija ir užbaigimas tarytum veikia nuolatinėje kaitrioje diskusijoje ir (į)vyksta vienu ir tuo pačiu metu. Toks sinchroniškumas draudžia pasitikėti tikrove, kursto abejones ir neleidžia joms užgesti („Žmogus be širdies“, 2009 m.). Taip pat dera nepamiršti, kad visa naratyvo dekonstrukcija natūraliai vyksta ne kokioje nors neaiškioje mentalinėje plotmėje, bet imlaus žiūrovo mąstymo ir jausmų sferoje.

Manytina, kad apie viską, prie ko kasdienybėje priprantama, kas ilgainiui nekelia jokio naujo efekto (arba afekto), galiausiai pradedama galvoti kaip apie savaime veikiančią sistemą. Tačiau visas (tik atrodančias) absoliutybes (iš)sklaido ir išcentruoja menas. Galima teigti, kad M. Kasemaa, kurdamas personažus, iš tikro kuria mūsų (žmonių) tikrovėje veikiančių tipų ir tipelių vidinę, iš pirmo žvilgsnio nepastebimą, bet charakteringą portretų galeriją. Personažas ironizuojamas išryškinant jam nebūdingas funkcijas ir užmezgant labai keistą, neįprastą ryšį su kasdieniais daiktais. Daikto prasmė, priklausanti tam tikram diskursui, sujungiama su kitam diskursui priklausančiu kitu. Štai kūrinio „Figūra, kurios galva primena televizorių, vedžioja šuniuką“ (2009 m.) personažas ne charakterizuojamas kaip kas nors, kas savo išvaizda tik panašus į televizoriaus dėžutę, bet kelia ir medijų sukonstruotos = dekonstruotos = destruktyvios asmenybės klausimą. Šis keistas užrašas (sukonstruotas = dekonstruotas = destruktyvus) žymi interpretacijos kryptį. Iš pirmo žvilgsnio personažas pasirodo kaip sukonstruotas. Vėliau, interpretuojant kūrinį, jį (personažą) galima vadinti dekonstruotu (išardytu ir surinktu iš įvairių detalių). Galiausiai jis atsiveria tik kaip žmogišką formą ir kasdienį ritualą (šuns vedžiojimą) primenantis ir / arba atkartojantis destrukcijos veiksmo finalas. Taigi šaržuojamasis signifikuoja savęs nuasmeninimą. Kūrinyje įvaizdintą asmenybės sukonstravimą pasitelkiant medijas galima prilyginti destrukcijai, o tai, kas dekonstruota, gali būti nubraukiama (dekonstruota) ir atsiverti tik kaip nebaigtinė, tarpinė grandis.

Personažo forma (primenanti žmogų), įgavusi ryšį

„Figūra su TV formos galva, vedžiojanti šunį“.

su aplinkos daiktu arba organizmu, yra ne tik ironiškas kūrybos gestas, bet ir kasdieniškiausio gyvenamosios aplinkos naratyvo perkainojimas. Kūriniu naujai įvertinama ir pati būtis, iki šiol suvokta kaip absoliuti duotybė. Pavyzdžiui, vaizduojama mergina su šautuvu nėra tiesiog mergina („Mergina su ginklu dėvinti išgalvotą apykaklę“, 2009 m.). Švelnumą ir beveik infantilumą išreiškiančiai būtybei priskiramas ginklą primenantis daiktas. Nors menininkas merginą leidžia atpažinti iš formų, sugestijuojančių moterišką apdarą, į šaržuotą formą (į)diegiamas sunkis (ginklas). Jis nusveria personažą tarsi svarmenys svarstykles. Netikėtas kūrinio įžeminimas pasirodo ir kaip tam tikra smurto ir / ar tikrovės, kurioje jis egzistuoja, meninė kritika.

M. Kasemaa skatina žiūrovą ne tik gėrėtis kūriniu, patirti malonumą, juoktis iš situacijos, bet ir filosofiškai vertinti reginį bei tokiu būdu apeliuoti į savo moralę. Kodėl menininkas kviečia susitikti su ironiškai iškreiptu tikrovės paviršiumi? Tikriausiai dėl to, kad vartotojų kultūrai reikia lengvai nuskaitomų kodų. Tai leidžia realybę priartinti prie džiugios pramogos, kurią galima suvokti tarsi savotiško karnavalo įkaitę. Vartotojų kultūra net būties klausimus įspraudžia į permanentiško hedonizmo epidermį („Figūra su plaukiojimo ratu, dėvinti peliuko Mikio ausis“, 2009 m.).

Tik mąstantis žiūrovas gali išsilaisvinti iš vartotojų kultūros spąstų ir meno kūrinyje užgimstantį naratyvą patirti kaip juoką pro ašaras. Susitikimas su M. Kasemaa kūriniais šiek tiek panašus į anekdotų vakarą, kuriame pagrindinė pozicija skirta žydų genocido temai. Tačiau paviršutiniškas juokas tikrai nutyla tuo metu, kai įvertinama žmonių patirtis, kai ji identifikuojama kaip didžiulė Vakarų kultūros krizė. Nors mano siūloma kūrinio skaitymo metafora išties atrodo drąsi, viliuosi, kad intelektualus žiūrovas geba pajausti įtampą, tvyrančią tarp autoriaus ironizuojamo, lengvabūdiško personažo ir tikrojo, nefalsifikuoto, paviršutiniškai nepatiriamo tikrosios būties skaitymo. Taigi naratyvas užbaigiamas tik daugiabriaunio skaitymo metu.

Tai, kas meno kūrinyje suvokiama kaip įtampa, iš tikro leidžia manyti (o kartu ir fantazuoti), kad įtampa ir yra tai, kas mene veikia absoliučiai nenušalinant. Tam tikra prasme ji artima Dievo veiksmų laukui arba bent jau bando jam atstovauti. T. y. įtampa, kaip ir Dievo laukas, nepasiduoda lengvai ir paviršutiniškai suvokiama. Taigi už M. Kasemaa darbų lengvumo atsiveria kažkas, kas naratyvą apsunkina, o kartu ir įžemina. Pavyzdžiui, kūrinyje vaizduojamas šalmas kaip daiktas visgi sugestijuoja apsaugą arba pavojų („Figūra, dėvinti žemo juosmens kelnes ir šalmą“, 2009 m.). Figūra taip pat dėvi žemo juosmens kelnes, kurios tampa dar vienu svariu – mados – simboliu. Šalmas kaip ženklas atstovauja tik mados retorikai (žr. Rolando Barthes'o „Mados sistemą“; pranc. *systeme de la mode*, 1967). Taigi kūrinyje jis jau nėra susijęs su tikrąja savo paskirtimi. Šią figūrą, jos dėvimas kelnes žemu liemeniu bei šalmą galima suvokti kaip tam tikrą lengvą ir madingą gyvenimą; kaip pramogavimą, kuris nuo dabarties scenos tarsi pašalina mirties alsavimą. Taigi nors kūrinyje šalmas ir žymi negandas bei pavojus, derėdamas su kelnėmis, jis taip pat virsta mados sistemos dalimi.

Galbūt M. Kasemaa ir nesąmoningai savo kūriniuose įformina (įvaizdina) savotišką vartotojų kultūros kritiką, tačiau vartojant nuvaloma ir tikroji ženklo reikšmė. Tarp ženklo formos (signifikanto) ir turinio (signifikato) įsteigiamas tam tikras tarpas arba trūkumas, kurį autorius ir kviečia užpildyti interpretacijomis bei užbaigti kūrinį tada, kai naratyvas susiliečia su tuo diskursu, kuris yra kūrinio gylyje ir nepasirodo, nes trukdo ironiška forma.

Visos mintys, asociacijos ir pastabos apie dailininko M. Kasemaa meną traktuotinos kaip viena iš daugelio individualių žiūros į kūrinį galimybių. Tačiau pravartu paminėti, kad interpretacijų kiekis visada ribotas, dėl to interpretavimas cirkuliuoja ratu ir, manau, ne vienas žiūrovas gali susidurti su panašiu estetiniu patyrimu.

Festivalyje „Begasas“ – negalią turinčių kūrėjų spektakliai

Gegužės 30-31 d. Vilniuje, Menų spaustuvėje, vyks trečiasis žmonių, turinčių negalią, teatrų festivalis-konkursas „Begasas“. Šiemet renginys skiriamas neįgaliųjų teatro puoselėtojui Artūrui Šablauskui (1963-2012) bei Lavėnų socialinės globos namų gyventojų teatro trupės vadovui Gintarui Kutkauskui (1959-2013) atminti. Festivalio tikslas – skatinti neįgalius žmones atskleisti savo kūrybines galias bei sudaryti sąlygas jų meninei raiškai, parodyti visuomenei jų troškimą kurti bei dalyvauti profesionalioje meninėje veikloje. Pasak Lietuvos žmonių su negalia sąjungos projektų koordinatorės ir festivalio meno vadovės Snieguolės Dikčiūtės, šiemet festivalyje dalyvaus aštuonios neįgaliųjų trupės iš visos Lietuvos, kiekviena parodys 15 min. trukmės įvairių žanrų vaidinimus.

Pirmosios festivalio dienos renginiai, kuriuos ves Vilniaus krašto žmonių su negalia sąjungos vadovė Loreta Paulauskienė ir aktorius Saulius Čėpla, skiriami suaugusiųjų teatrinei kūrybai. 11 val., po socialinės apsaugos ir darbo ministrės Algimantos Pabedinskienės ir Lietuvos žmonių su negalia prezidentės Rasos Kavaliauskaitės sveikinimo žodžio, Vilniaus neįgaliųjų dienos centro trupė parodys muzikinį spektaklį „Nojaus arka“ (režisierė Saulė Degutytė), Pasvalio r. Lavėnų socialinės globos namų gyventojų teatro trupė – spektaklį „Keleiviui...“ (režisierius Sigitas Paliulis), Vilniaus dienos centro „Šviesa“ teatro terapinė trupė TTT – spektaklį „Neįmanoma įmanomumo link“ (pagal Richardo Bacho kūrinį „Džonatanas Livingstonas Žuvėdra“, režisierė Silvijana Bilskytė), sutrikusio intelekto žmonių globos bendrijos „Plungės viltis“ teatro grupė „Kaukė“ – vaidinimą „Gyvenimo siūlas“ (režisierė Romualda Šimkuvienė), Kupiškio krašto žmonių su negalia sąjungos teatro trupė „Pasitikėjimas“ – spektaklį „Žemė – nepaprasta planeta“ (pagal Antoine de Saint-Exupery filosofinę pasaką „Mažasis princas“, režisierė Dalia Bernadickienė), Molėtų krašto žmonių su negalia sąjungos bei Lietuvos aklųjų ir silpnaregių sąjungos Molėtų filialo trupė „Molėtuvka“ – vaidinimą „Kiekviena gyvenimo minutė“ (režisierius Pranas Pliuška), Kauno krašto neįgaliųjų sąjungos teatras „Laumės pėda“ – improvizaciją

„Širdelė – ne tabokos tūzelė“ (pagal Kazio Sajos pjesę „Mediniai balandžiai“, režisierė Jolanta Beresnevičienė), Kauno neįgalaus jaunimo užimtumo centro grupė „Plastinės dramos teatriukas“ – „Laimingų žmonių šou“ (režisierius Virgis Bortkevičius). Tą pačią dieną paaiškės, kam vertinimo komisija (režisierius Jokūbas Vilius Tūras (pirmininkas), teatro apžvalgininkas Ridas Viskauskas ir aktorė Edita Zizaitė) paskyrė festivalio prizą „Begasą“ – skraidančio begemoto skulptūrėlę, kurią sukūrė tautodailininkas Eugenijus Paukštė.

Antroji festivalio diena skiriama tarptautinei vaikų gynimo dienai. „Stalo teatras“ neįgaliems vaikams nemokamai du kartus – 10.30 ir 12 val. – parodys spektaklį „Eglė žalčių karalienė“ (pasitelkusi autentiškus senoviškus daiktus vaidins aktorė S. Degutytė, smuiku grieš S. Dikčiūtė).

Festivalį remia Neįgaliųjų reikalų departamentas prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos. Daugiau informacijos: *www.negalia.lt*.

Lietuvos žmonių su negalia sąjungos informacija

POPIERUKAS

TARPTAUTINĖ POPIERINIŲ IDĖJŲ PARODA / INTERNATIONAL EXHIBITION OF PAPER IDEAS

Kūrybinė grupė „Four arts“ rengia ketvirtąją kasmetinę tarptautinę popierinių idėjų parodą „Popierukas“. Kviečiama kurti originalius, netradiciniu požiūriu išsiskiriančius objektus. Parodos esmė – viskas iš popieriaus, joje eksponuojami tiek funkcionalūs daiktai (baldai, interjero detalės, suvenyrai, papuošalai ir kt.), tiek meno kūriniai.

Šių metų parodoje popierines idėjas pristatys apie 20 viso pasaulio menininkų (iš Vokietijos, Šveicarijos, Islandijos, Švedijos, Olandijos, Anglijos, JAV bei Lietuvos).

Paroda vyks gegužės 24 - birželio 10 d. Kauno fotografijos galerijoje (Rotušės a. 1 / Vilniaus g. 2).

Savo darbus rodys tiek profesionalūs menininkai, tiek studentai – vyks atskira studentų popierinių idėjų ekspozicija interjero ir dizaino centre „Artis“ (Savanorių pr. 178, Kaunas).

Four Arts

www.nemunas.net • 2013 m. gegužės 23–29 d., Nr. 20 (869)

Zita BRUŽAITĖ

Eiti į priekį net ir grįžtant atgal

Kompozitorė Dalia Kairaitytė šiemet pasitiko gražią sukaktį. Kaune gyvenančios ir kuriančios kompozitorės bendraamžiai – tai naujojo romantizmo kompozitorių karta (tuometinės Lietuvos valstybinės konservatorijos kurso bičiulis Vidmantas Bartulis, kiti „Balsio vaikai“), kurios estetinės nuostatos, muzikos kalbos žodynas formavosi praeito šimtmečio aštuntojo dešimtmečio pabaigoje. D. Kairaitytės kūrybos kraitėje vyrauja vokalinė, kamerinė instrumentinė bei chorinė muzika, pasižyminti poetizuotu muzikos turiniu. „Chorinė muzika – viena iš mano kūrybos dominančių. Choras – nepaprastai lankstus ir turtingas muzikos instrumentas, galintis perteikti visą žmogaus jausmų bei minčių skalę. Aš myliu šį instrumentą, nes išraiškos galimybėmis jis nusileidžia tik simfoniniam orkestrui“, – teigia ji. Ne kartą Dalia yra pažymėjusi, kad kurti ją inspiruoja impresyvūs gamtos peizažai, miško aplinka: „Esu miško žmogus: iš ten – savęs suvokimo ir žmogiškų patirčių pradžia; pirmuosius garsų sąskambius išgirdau taip pat ten. Galbūt todėl ir šiandieną niekur kitur negaliu išgyventi tokio svaiginamo laisvės ir amžinybės pojūčio – tik būdama miške, tik liesdamasi prie medžio kamieno.“ Ištikimiausiais ir artimiausiais D. Kairaitytės gerbėjais ir atlikėjais galima pavadinti Vilniaus moterų chorą „Liepos“, kuris daugelį kartų dainavo kompozitorės „Tris ciklus“, įrašė jos chorinę muziką į kompaktines plokšteles. Anot choro meno vadovės ir dirigentės Audronės Steponavičiūtės-Zupkauskienės, D. Kairaitytės kūriniai „Vakaras“, „Iki šv. Jono“, „Burna burna“, „Ant arklio jojo“ su didžiausiu pasisekimu skambėjo chorų konkursuose Lietuvoje ir užsienio šalyse, žavėjo klausytojus savitu emociniu pasauliu. Vokaliniai muzikos kūriniai sukurti pagal A. A. Jonyno, J. Degutytės, S. Gedos, L. Gutausko ir savus poetinius tekstus. „Kūryba yra savitas žmogaus žvilgsnis į pasaulį ir save. Tai intelekto ir jausmų harmonija. Tokios mintys kyla artimiau susipažinus su D. Kairaitytės chorine muzika,“ – tvirtina menotyrininkė Lina Dumbliauskaitė.

Komponuodama muziką D. Kairaitytė sakosi pripažįstanti tvarką, tačiau ji reikalinga veikiau kaip tinkamiausias meninės idėjos išraiškos būdas, o ne kaip parodomoji vienokios ar kitokios sistemos vitrina. Tonalumas ir aiškus melodijos reljefas, melancholija, nuosekliai perauganti ar ūmiai užklumpanti dramatiniais kirčiais bei plonai nubrėžti šaipokiški ironijos kontūrai, stilingas disonanso-konsonanso koreliacijos principas būtų kompozitorės kūrinių skambesio bendrybės, iš kurių kiekvienoje kompozicijoje kuris nors komponentas pabrėžiamas labiau, individualiau. Kompozitorė teigia, kad jai kūryba – ne žirgų lenktynės: kas greičiau, kas daugiau, kas pirmas, o ramus ir ilgas kelias, nesibaigiantis savęs identifikavimo procesas. Todėl neskubrioje minčių tėkmėje, pamažu virstančioje garsais, sąskambių junginiais, D. Kairaitytė vengia išorinio blizgesio, teatrališkumo, atviro pokštavimo ar kitų bereikalingų efektų. Tokiais pavyzdžiais galėtų būti kompozitorės kūriniai, kuriuos ne kartą pati yra pavadinusi „randais“, giliau ar mažiau pastebimai įrėžtais gyvenimo pakelėje: „Monochromatinę sonatą“ smuikui solo, „Penkis madrigalus“ kameriniam chorui, „Krantų kantatą“ balsui ir kameriniam ansambliui, ciklą „Akimirkos“ ir „Patarlių knygą“ moterų chorui, „Balto žmogaus sapną“ styginių kvartetui, elegiją altui ir simfoniniam orkestrui „Kai paukščiai palieka namus“, „Ave Maria“ balsui ir fortepijonui.

Greta kūrybos D. Kairaitytės gyvenime „išsirikiuoja“ nuveikti ir tebedirbami darbai, įvairi veikla: darbas Lietuvos radijo ir televizijos komitete (1980-1982), Kauno J. Gruodžio konservatorijoje (nuo 1991 m.), vadovavimas Lietuvos kompozitorių sąjungos Kauno skyriui (1994-2001), šiuolaikinės muzikos festivalio „Iš arti“ sumanymas, vadovavimas tęstiniam Kauno menininkų namų projektui „Kūrybos valanda“, muzikos vakarų ar koncertų vedimas, straipsniai kultūrinėje žiniasklaidoje (apie 60 rašinių įvairiomis muzikinio gyvenimo temomis, recenzijų, interviu su muzikais paskelbta leidiniuose: „Kauno diena“, „Kultūros barai“, „Literatūra ir menas“, „7 meno dienos“, „Nemunas“ ir kt.).

Kol subręs gimtadienio įprasminimo formos ir užsipildys kompozitorės kūrinių turiniu, kilo sumanymas ne tik pasveikinti D. Kairaitytę, bet ir trumpai pakalbinti apie kūrybinio kelio pradžią, jame sutiktus mokytojus, kūrinius, mintis, iš kurių radosi ir nuolat kaupiasi gyvenimo patirtis, darbų idėjos. Dialogo formą padiktavo vienas praeities momentas – daugiau kaip prieš 20 metų mane, tik ką įstojusią į Lietuvos kompozitorių sąjungą, D. Kairaitytė (tuo metu – LKS Kauno skyriaus pirmininkė) kalbino ir kaip jauną kūrėją pristatė miesto visuomenei dienraštyje „Kauno diena“ (D. Kairaitytė. „Atverki duris tylai, pasodinki pačiam vidury...“, „Kauno diena“, 1996 06 01, Nr. 127). Pavarčiusi nuo laiko jau spėjusius išblukti laikraščio puslapius, sugalvojau tuos pačius anuomet man pateiktus devynis klausimus, kai kuriuos truputį perfrazavusi, užduoti sukaktuvininkei ir, papildžius septyniais naujais, pristatyti nūdienos D. Kairaitytės portretą.

Ir, žinoma – linkėjimai... Kažkur teko skaityti D. Kairaitytės mintį, kad negalinti aprėpti visko, o tik tiek, kiek leista ir kiek apšviesta... Todėl norėtųsi palinkėti, kad būtų leista aprėpti tiek, kiek reikia... muzikaliai kompozitorės šeimai, kiek būtina kūrybiniam įkvėpimui ir jį lydintiems darbams.

***

– Žinau, jog tavo kelias pasirenkant kompozitorės profesiją nebuvo visai tiesus. Kur jo pradžia?

– Kiekvienas kelias prasideda nuo takelio, o jis vingiavo per miškelį, pievas, palei kurkiančią pelkę ir šimtametes liepas. Mėgstamiausias vaikystės žaislas buvo „Honner“ firmos akordeoniukas, paskatinęs pirminį, savaimingą kūrybos pradą. Baigiau vaikų muzikos mokyklą, bet muzika ilgam liko antrame plane. Paauglystėje visą laisvalaikį skyriau sportui: baidarės, šaudymas, krepšinis... Saviveiklinis muzikavimas – tik mokyk-

los vakarėlių, bendraklasių susibūrimų metu. Baigiamosiose vidurinės mokyklos klasėse rimtai ruošiausi studijuoti radioelektroniką, bet... Artėjant galutinio apsisprendimo akimirkai viduje kirbėjusios abejonės sukėlė tikrą sumaištį. Ačiū klasės auklėtojui, kurio žodis buvo lemiamas, – turiu eiti muzikos keliu. Įstojau į J. Gruodžio konservatorijos akordeono klasę, po metų perėjau į muzikos teorijos klasę. Tuomet norimos profesijos pasirinkimas tapo pasiekiamas ranka.

– Ar galėtumei apibūdinti savo muzikos esmę? Kokį kūrinį laikai labiausiai pavykusiu?

– Mano muzikos esmė slypi tam tikrame pastovaus dydžio santykyje tarp emocionalaus ir racionalaus prado, bet kaip tai nusakyti paprastais žodžiais, tikrai nežinau. Sunku įvardyti ir geriausią kūrinį, užtat puikiai žinau, kuris labiausiai nepavyko – tai koncertas keturioms valtornoms ir styginių orkestrui. Yra kūrinių, kuriuose po tam tikro laiko norisi kai ką pakeisti, pertvarkyti, bet... niekada to nedarau. Yra ir tokių, kurie man neužkliūva, tai gal jie ir yra labiausiai pasisekę? Keletą tokių išvardysiu: „Impro-vizija“ fortepijonui, „Ave Maria“ balsui ir fortepijonui, „Sidabro karoliais pabiro lietus ant pušų“ balsui ir kameriniam ansambliui, „Balto žmogaus sapnas“ styginių kvartetui, poetorija „Tvanas“ simfoniniam orkestrui... Tai mano praeities ir dabarties ženklai.

– Vienas išminčius yra pasakęs, kad muzikoje filosofijos yra tiek, kiek filosofijoje muzikos. Ar sutinki su šiais žodžiais?

– Išminčius visuomet teisus. Bet pažvelgus įdėmiau matyti, kad muzika šią dvikovą laimi, nes mūsų laikų kompozitorių kūrinių pavadinimai – labai „filosofiški“. O jeigu dar kompozitorius pradeda žodžiais aiškinti kūrinio esmę ir prasmę, jau beveik turime filosofinio traktato įžangą. Na, o filosofinio veikalo, kuris vadintųsi koncertu arba simfonija, man skaityti neteko.

– Pabandyk nusakyti, kaip savyje išgirsti naujo kūrinio skambėjimą. Ar dažnai tas skambesys jau būna kur nors girdėtas?

– Man kūrinys dažniausiai prasideda nuo meninės idėjos, nors retkarčiais išeities tašku tampa ir harmoninė struktūra ar ritmo formulė. Muzikos radimosi procesas – laipsniškas; jame daug spontaniškumo. Konkreti jo eiga „materializuojasi“ iš nežinios, sulimpa iš atskirų detalių. Ar gimstančio kūrinio skambesys jau būna kur nors girdėtas, ar ne, tiesiog negalvoju. Žinau, jog nėra kelio, kuriuo eičiau tik aš viena. Svarbiausia – galutinis rezultatas, kad kūrinio visuma nesubyrėtų į „kas?“ ir „kaip?“ Profesorius Eduardas Balsys sakydavo: „Autorius turi žinoti, ką jis norėjo kūrinyje atskleisti. Tik lygindami gautą rezultatą ir autoriaus tikslą, galime vertinti patį kūrinį.“

– Kuri meno šaka tavo kūrybai turi daugiausia įtakos?

– Poetinė kalba yra giliai įsiterpusi ne tik į kūrybą, bet ir į gyvenimą. Čia, matyt, kalčiausi tie vaikystės takeliai. Netgi atskiras žodis teikia labai daug kūrybinių impulsų, žadina vaizduotę, diktuoja konkrečius techninius sprendimus. Jaučiu žodžio skonį burnoje, girdžiu jo melodiją, galiu be galo mėgautis iš jo išplaukiančiomis reikšmėmis bei asociacijomis. Taigi žodis mano kūryboje patenka į „privalomąją“ patirčių zoną dar „iki kūrinio“.

– Tavo Mokytojas E. Balsys teigė, kad eilės visada sužadindavusios muzikinių vaizdų, todėl mėgęs įvairias dainas: ir solines, ir chorui, tai pat išplėtotas liaudies. Koks tavo santykis su šiuo teiginiu? Galbūt yra ir kitų reikšmingų Mokytojo nuostatų, kurios paveikė kūrybinį procesą, požiūrį, vertinimus?

– Didelė mano kūrybos dalis taip pat susijusi su poezija: ir dainos, ir choriniai ciklai, ir stambesnės formos... Bet yra ir tokių, kurių poetinio teksto atsiradimą inspiravo muzikinės išraiškos dalykai („Vasaros laiškai“, „Sidabro karoliais pabiro lietus ant pušų“, daina „Tik raudonas vynas“). O jei prisiminčiau savo Mokytoją, anuomet jis labiausiai imponavo savo žmogiškomis savybėmis: pagarbiu santykiu su studentais, atsakingu požiūriu į pedagogo misiją ir reiklumu ne tik sau. Profesorius tiesiog netoleruodavo, jei į pamoką atsinešdavai greitomis sukurptą darbelį. Tai būdavo traktuojama kaip nepagarbos ženklas. Profesinį atsakomybės jausmą Mokytojas stengėsi įskiepyti kiekvienam mokiniui, bet ar visiems tai prigijo, čia jau spręsti ne man. E. Balsį kaip kompozitorių „atradau“ šiek tiek vėliau ir šiandien, žvelgdama iš laiko perspektyvos, tikrai negalėčiau pasakyti, ar yra mokinių, aplenkusių savo Mokytoją.

– Ką tau reiškia atsitiktinumai kūryboje ir gyvenime?

– Gyvenimas pilnas atsitiktinumų, kuriuos priimu lyg ženklus, liudijančius tikrovės daugiabriauniškumą. Bet kaip paaiškinti kūrybinius atsitiktinumus, kai viską pergalvoji, numatai kūrinio kalbos atramos detales, formos modelį, tembrinį sprendimą... O, žiūrėk, pradedu konkrečiai rašyti, ir viskas apsiverčia aukštyn kojomis – vėl turiu visas detales „derinti“ iš naujo. Manau, taip nutinka daugeliui kūrėjų, to neįmanoma paaiškinti protu, nes kūryba visuomet susijusi su tam tikromis mįslėmis, su paslaptimi. Rašantysis muziką turi girdėti tai, kas dar nėra girdima.

– Ar tave kamuoja nepasitenkinimas suvokiant savo galimybių ribas?

– Anksčiau to kamavimosi būdavo daugiau. Dabar stengiuosi viską padaryti maksimaliai gerai, vengiu skubos ir paviršutiniškumo, todėl mano sąžinė rami. O ribas turi visi, tik svarbu ir kūryboje, ir gyvenime nebijoti būti savimi.

– Kaip jautiesi pamažu banalėjančiame ir agresyvėjančiame pasaulyje? Ar manai, kad menininkas gali išvengti visa apimančio aplinkos poveikio?

– Taip, pasaulyje išties labai daug agresijos ir banalumo. Bet taip buvo dar pradžių pradžioje, tik mūsų žinojimo kojos buvo trumpesnės. Ir joks žmogus (ne menininkas) negali išvengti aplinkos poveikio. Žvelgiant filosofiškai, banalumą ir agresiją galima traktuoti kaip savotišką priešpriešą, poliarizuojančią visą kūrybinę erdvę. Kūrėjui nelengva nepasiduoti kraštutinumų spaudimui, bet vienokį ar kitokį pasirinkimą dažniausiai lemia jo santykis su savo gyvenimu.

– Festivalis „Iš arti“ yra tavo kūdikis. Kas paskatino, kokia buvo jo pradžia?

– Galvodama apie festivalį „Iš arti“, visų pirma džiaugiuosi, jog tas mano kūdikis taip gražiai išaugo ir tapo girdimu akcentu Lietuvos muzikinės kultūros panoramoje. O pradžia buvo tikrai nelengva. Ano meto kultūros funkcionieriai apie šiuolaikinę muziką nieko nežinojo ir girdėti nenorėjo. Kiekvieną idėją, pradėtą darbą reikėjo ginti ir širdimi, ir kumščiu. Viena stipriausių paskatų festivaliui atsirasti buvo noras pažinti ir bendrauti su kitų šalių muzikais, rūpėjo Kauno visuomenei pristatyti naujausius Lietuvos kompozitorių darbus, nes filharmonijos programose vyravo klasikinė muzika. Vilnius jau turėjo „Gaidą“, tad mums buvo savotiškai pavydu. Taigi, gavusi menką finansinę paramą ir jausdama kolegų palaikymą, ryžausi pradėti festivalį „Iš arti“. 1997 m. lapkričio 12, 13 ir 14 d. – festivalio gimtadienis. Pirmieji „užsienio“ svečiai buvo muzikai iš Estijos su Lepo Sumera priešakyje.

– Su kokiais atlikėjais kurdama noriai eini į aljansą?

– Kompozitoriui labai svarbu turėti atlikėją, kuriuo pasitiki, kuris geba įsigilinti į kūrinio sandarą ir maksimaliai perteikti emocinį turinį klausytojui. Aš visuomet įsiklausau į atlikėjo nuomonę – dėl geresnio rezultato neretai tenka daryti tam tikrų pakeitimų. Galiu paminėti keletą muzikų, su kuriais rašydama kūrinį tariuosi, – tai dainininkai Sabina Martinaitytė, Mindaugas Zimkus, choro „Liepos“ vadovė, Kauno styginių kvartetas, „Vilniaus arsenalas“.

– Esi minėjusi, jog tavo muzikoje visos natos yra tavo, tačiau simfoniniame kūrinyje „Tvanas“ ima ir išnyra čiurlioniški skambesiai. Kiek esi tarusi, kad „šito mano kūryboje nebus niekada“, o paskui imi ir panyri į naujus potyrius?

– Taip, kūrybos žmogui rizikinga išsakyti kategoriškus pareiškimus. Visą laiką esi ieškojimų kelyje, bet tam tikrame gyvenimo etape kristalizuojasi muzikos amato, kaip sakydavo Julius Juzeliūnas, dalykai. Tačiau, žiūrėk, prabėga dešimtmetis ir ateina noras „įsileisti“ ką nors naujo, kas praplečia arba susiaurina muzikos raiškos ribas. Taip atsitiko ir su čiurlioniškais skambesiais mano simfoniniame kūrinyje „Tvanas“. Kažkada buvau nusistačiusi prieš itin racionalias muzikos struktūras, bet atskiri kai kurių kūrinių epizodai sukurti būtent taip („Post tenebras lux“, „Tvano“ I dalis). Tad geriau nestatyti aplink save jokių tvorų.

– Jei šiandien reikėtų įvertinti savo kūrinius, kokias pozicijas paliktum ateičiai, istorijai, amžinybei kaip artimiausius, teisingiausius savo ir savo laiko liudijimus?

– Meno istorijoje daugybė pavyzdžių, iliustruojančių, jog kūrėjai dažnai apsirikdavo vertindami savo kūrinius išliekamumo prasme. Todėl manau, jog menininkui užsiimti prognozėmis neverta ir netgi neetiška. Kūrybos ir laiko konfrontacija neišvengiama, todėl geriausias mūsų opusų revizorius galės būti tik Laikas, bet jau po mūsų.

– Kiek komponavimo sistema lemia muzikos turinį? Kokių galėtum pateikti įdomesnių pavyzdžių, kurie taptų „raktu“ muzikologams, besidomintiems tavo kūryba?

– Kad muzikos turinio nesuprastume kaip nors skirtingai, patikslinu – čia galimas tik emocinis turinys. O kokiomis priemonėmis jį geriausia atskleisti, išryškinti, kuri komponavimo sistema būtų adekvati kūrinio emocinei raiškai – tai dažniausiai lemia intuityvus vidinis girdėjimas. Epizodiškai savo kūryboje esu naudojusi daugelį komponavimo sistemų: serializmą „Monochromatinėje sonatoje“ smuikui solo, aleatoriką „Ilgesio dainose“, sonoriką „Krantų kantatoje“, repetityvinį minimalizmą „Impro-vizijoje“... Na, visko neišvardysiu. Tačiau tarp mano kūrinių nėra nė vieno, kuriame nuo pradžios iki galo būtų pasitelkiamas kuris nors vienas komponavimo būdas. Bet kuri atskirai paimta komponavimo sistema man neįdomi, nes riboja muzikinės kalbos elementų santykių kaitą, eliminuoja įtampos lauką, kuris gali susidaryti tarp dviejų priešpriešų. Konkreti muzikinė kalba – tik kaip kūrybos galimybė, kaip materialusis muzikos kūnas, paklūstantis giluminei, neapčiuopiamai kūrinio prasmei. Galiausiai laiko išbandymus atlaikys ne tie opusai, apie kurių komponavimo sistemas muzikologai bus prirašę analizių bei traktatų, o tie, kuriuos noriai gros ir dainuos muzikos atlikėjai.

– Kokias mintis (be klausimų), kokią žinią norėtum perduoti mums visiems – kaip įžvalgą ar linkėjimą?

– Mūsų laikų žmogus apsėstas skubos, nerimo, baimių... Informacijos lavina per masines komunikacijos priemones gožia žmogaus dvasinio intymumo erdvę. Visa tai neišvengiamai veikia ir kūrėjo situaciją nūdienos pasaulyje. Daugelis menininkų bet kokia kaina siekia kitoniškumo, naujumo. Jų kūryba tampa nuolatinio eksperimentavimo įkaite, todėl joje nelieka vietos dvasinei žmogaus patirčiai. Sumenksta meno komunikacinis lygmuo, ir „ratas“ užsidaro. Suvokdama, jog nė vienas iš mūsų negalime atsiriboti nuo savojo laiko „spaudimo“, vis dėlto manau – kūryboje galima eiti į priekį net ir grįžtant atgal.

Pagal www.lks.lt
(„9+7 atsakymai sukaktuvėms“)

www.nemunas.net • 2013 m. gegužės 23–29 d., Nr. 20 (869)

Eugenija ŽAKIENĖ

Pažaislio festivalio vilionės

Staiga priartėjo vasaros atostogos ir jų žadami malonumai – išvykos į gamtą, tolimos ar artimos kelionės, nauji kultūriniai įspūdžiai, sau skirtas laikas... ir Pažaislio festivalis. Per beveik tris mėnesius – nuo birželio 2 iki rugpjūčio 25 d. – planuojamos keturios dešimtys koncertų. Gegužės pradžioje susibūrę į tradicinę spaudos konferenciją festivalio rengėjai pasidžiaugė, jog šiemet Pažaislio muzikos festivalis buvo nominuotas kaip projektas, labiausiai atitinkantis Lietuvos kultūros ministerijos politiką ir siekius. Iš tiesų jis aplanko atokius Lietuvos kampelius, atveria publikai vaizdingus peizažus ir vertingus senosios architektūros paminklus, supažindina su „atsijauninančiais“ dvarais; be to, suaktualina lietuvių ir pasaulio kultūrai svarbius įvykius. Tokių akcentų bus ir šiemet; kiekvieną iš trijų prioritetinių krypčių – operos kūrėjų Giuseppe’s Verdi ir Richardo Wagnerio 200-ąsias gimimo metines, Žemaitijos krikšto 600-metį ir Tarmių metus – paminės kelios programos. Žemaičių iškilmėms bus skirti Lietuvos valstybinio simfoninio orkestro (dirigentas Gintaras Rinkevičius) pasirodymas su soliste Joana Gedmintaite (beje, šiuo koncertu ketinama oficialiai atidaryti Rietavo savivaldybės kultūros centro salę), Kauno valstybinio choro (meno vadovas Petras Bingelis) sakralinės muzikos koncertas Kaltinėnų bažnyčioje ir Vinco Krėvės dramos „Skirgaila“ premjera Kauno pilyje. Didžiųjų operos meistrų arijų klausysimės atidarymo, Metropolitano (Niujorkas, JAV) operos teatro solistų bei Sabinos Martinaitytės ir jos mokinių koncertuose; tarmiškomis subtilybėmis turės džiuginti naujas kompozitoriaus Vidmanto Bartulio kūrinys „Mūsų Lietuva“. Prisiminsime ir miesto istorijai svarbią sukaktį – Kauno arkikatedroje bazilikoje, švenčiančioje 600-metį, klausysimės vieno iš penkių šiemet festivalio programoje dainuosiančių chorų – Karališkojo Holloway universiteto dainininkų iš Didžiosios Britanijos.

Festivaliui atvers duris naujos koncertinės erdvės – be jau paminėtos Rietavo salės, muzika skambės Gelgaudiškio dvare, Raudondvario koncertų salėje, seniausiame Lietuvos Marijampolės cukraus fabrike.

Intriguos daugelis šiųmečių muzikinių renginių; manau, didelio susidomėjimo sulauks jungtinis Lietuvos ir Vokietijos projektas, kompozitorės Dianos Čemerytės pasiūlytas grigališkojo choralo ir postmodernizmo dialogas „Vidi aquam“, kuriame dalyvaus ansamblis „Frankfurter Choralschola“ (Vokietija), fleitų kvartetas ir solistė Marija Monninger. Be jau minėtų kelių koncertų, vasarą klausysimės ir daugiau sakralių kūrinių – Margininkuose juos atliks Kauno vokalinis ansamblis „Acusto“, dvasios pakylėjimo tikimės ir iš gospelų grupės „Hark“, pasirodysiančios Kauno botanikos sode, giesmių.

Šalia tradicinių festivalio dalyvių – Lietuvos simfoninių bei kamerinių orkestrų, chorų, ansamblių – sulauksime užsienio kolektyvų. Iš Rusijos atvyks Novgorodo kamerinis orkestras (jo koncerte, be kitų solistų, gros ir du puikūs Kauno instrumentininkai – Aušra Lukoševičiūtė (fleita) ir Andrius Bernotaitis (klarnetas); Ippolitovo-Ivanovo fortepijoninis kvartetas iš Maskvos, žadantis atlikti jiems skirtą lietuvių autoriaus Arvydo Malcio kūrinį; Jeilio (JAV) universiteto absolventų choras „Yale alumni chorus“ su amerikiečių kompozitorių muzikos programa, vokalinis džiazo ansamblis „Vive“ (Didžioji Britanija). Ko gero, įspūdingiausias svečių vakaras vyks rugpjūčio 11 d., kai Pažaislio vienuolyno šventoriuje dainuos net keturi pasaulinio garso solistai iš Niujorko Metropolitano operos teatro: Dmitrijus Chvorostovskis (baritonas), bosas Ildaras Abdrazakovas, sopranas Barbara Frittoli ir tenoras Stefanas Secco. Koncerte dalyvaus Kauno simfoninis orkestras ir choras, diriguos Konstantinas Orbelianas (JAV-Armėnija).

Ypatingi šiųmečiai atidarymo ir uždarymo koncertai – pirmasis išsiskirs tuo, jog muzikuos Lietuos nacionalinio operos ir baleto teatro pajėgos: orkestras, choras, solistai ir dirigentas Martynas Staškus. O baigiamajame girdėsime visą „puokštę“ svetur gyvenančių lietuvių dainininkų – Ireną Bespalovaitę (sopranas), Justiną Gringytę (mecosopranas), Edgarą Montvidą (tenoras) ir Kostą Smoriginą (bosas) – drauge su LVSO ir Kauno choru atliksiančių A. Dvoržako „Stabat Mater“. Manau, ne vienas fortepijono muzikos gerbėjas džiaugsis pianisto Andriaus Žlabio rečitaliu. Festivalio klausytojų laukia įdomūs instrumentų deriniai ar kiek neįprasti ansambliai – šeimyninis Rubinų smuiko ir kontraboso duetas „Together“ („Kartu“); jaunatviškai azartiškas trio „Claviola“; „Amerikos virtuozais“ pasivadinę Borowskių šeimos atstovai; prieš keletą metų klausytojus sužavėjęs lūpinės armonikėlės meistras iš Italijos Gianluca Littera, virtuoziškai altu ir smuiku grojantis „žmogus-orkestras“ Sergejus Malovas (Rusija), cimbolininkas Giani Lincanas iš Olandijos ir kt. Vokalinės muzikos vakaruose taip pat netrūks fantazijos, originalumo ir rafinuotumo. Beje, šiųmečių koncertų publikos kraują kaitins neįtikėtinai daug karštų programų, neretai dvelkiančių šokio energija, – tai Kolumbijos salsa, „Karmen kodas“, „Čardašo karalius“, flamenko muzikos grupė iš Ispanijos, netgi VDU kamerinio orkestro atliekami Astoro Piazzollos tango ir Kauno trio koncertas „Tamsiai mėlyną Karibų naktį“.

Edmundo KATINO nuotraukos

„Nemunas“ rekomenduoja

Gediminas JANKAUSKAS

Kitokio kino klube – „Rusų maištas“

Antradienį, gegužės 28 d., Kitokio kino klube žiūrėsime filmą „Rusų maištas“, sukurtą pagal Aleksandro Sergejevičiaus Puškino apysaką „Kapitono duktė“. Genialaus rusų literatūros klasiko kūriniai ekranizuojami retai. Dar rečiau režisierių „flirtas“ su geriausiu nacionaliniu poetu baigiasi kino pergale prieš literatūrą. Ne išimtis ir režisieriaus Aleksandro Proškino filmas „Rusų maištas“, nors režisierius daro viską, kad klasikinis tekstas, anot filmo reklamos, taptų „sukrečiančia istorija apie pasiaukojamą meilę ir niekšišką pavydą, apie deginančią aistrą ir žudančią neapykantą, apie dviejų karštai vienas kitą mylinčių žmonių likimus, blaškomus negailestingos istorijos audrų. Ir apie rusišką maištą – beprasmišką, kruviną, negailestingą“...

Pagrindinis filmo herojus, jaunas Jos Didenybės gvardijos Semionovo pulko seržantas Piotras Griniovas (jį vaidino lenkų aktorius Mateuszas Damieckis), vyksta į tarnybą nuošalioje Belogorsko tvirtovėje. Jis, ko gero, net būtų nepasiekęs tikslo ir žuvęs sniego pūgoje, jei ne kazokas Jemeljanas Pugačiovas (aktorius Vladimiras Maškovas), kuris vėliau tapo sukilusios rusų liaudies vadu ir šturmavo Belogorsko tvirtovę.

Kita ne mažiau karinga „Rusų maišto“ siužetinė linija plėtojasi apie vietinės reikšmės konfliktą, kai atviron kovon dėl tvirtovės komendanto dukros Mašos Mironovos simpatijų stoja jaunasis idealistas Griniovas ir patyręs intrigantas Aleksėjus Švabrinas (aktorius Sergejus Makoveckis).

Savaitgalis prie televizoriaus

Į grėsmingus fantastų perspėjimus verta įsiklausyti

Fantastiniai siužetai retai dominuoja savaitgalio kino repertuare, bet šį kartą atsitinka būtent taip. Net trys šio žanro filmai ne tik pasitelkia neįtikėtinas fantastines prielaidas, bet ir priklauso tai kategorijai kūrinių, kurie paprastai vadinami filmais-perspėjimais. Johno Wyndhamo romanas **„Trifidų dienos“** pirmą kartą ekranizuotas Didžiojoje Britanijoje 1962 m. O LRT penktadienį 23.15 val. parodys naujesnę klasikinio siužeto versiją (ją 2009 m. sukūrė režisierius Nickas Copusas).

Saulėje įvykus galingam sprogimui stiprus švytėjimas pasiekė Žemę. Dėl šios anomalijos didžioji žmonijos dalis apako, o mokslininkų iš džiunglių atsivežti augalai trifidai pavirto nuožmiais mutantais. Jie išsiveržė iš laboratorijos ir tapo viską naikinančia jėga. Žmonių planeta virto chaoso ir tamsos karalyste.

„Černobylio dienoraščiai“ (šeštadienis, 23.10 val., TV3) susiję su viena garsiausių branduolinės energetikos katastrofų. Radiacijos paveiktas Pripetės miestas ir po ketvirčio amžiaus vis dar yra negyvenama zona. Bet čia vis dažniau atvyksta aštrių pojūčių mėgėjai. Režisieriaus Bradley Parkerio filme po Europą keliaujantys šeši turistai ryžtasi aplankyti miestą, kuriame prieš avariją gyveno Černobylio atominės elektrinės darbuotojai. Nusisamdę gidą ekstremalai ima apžiūrinėti apleistas apylinkes. Kai vienoje nuotraukoje draugai pastebi neryškų objektą, nusprendžia, kad mieste vaidenasi. Bet realybė pasirodo kur kas baisesnė.

Sekmadienio vakarą (22.25 val., TV3) rodomos **„Dienos, kai sustojo Žemė“** siužetas kino fantastikos mylėtojams žinomas iš režisieriaus Roberto Wise'o klasikinio filmo, kuris ekranuose pasirodė 1951 m., kai žmonija dar nebuvo atsigavusi po siaubo, patirto per atominius sprogimus Japonijoje. Po Hirosimos ir Nagasakio tragedijų tapo aišku, kad Žemėje nebegalima tikėti taikiu skirtingų civilizacijų sutarimu. Tada fantastinėje literatūroje ir kine paplito siužetai apie ateivius iš kosmoso.

Naujoje fantastinio filmo versijoje klasikinio siužeto liko visai nedaug. Branduolinio susinaikinimo grėsmė autoriams, matyt, nepasirodė pakankamai rimta, kad į ją sureaguotų mūsų tolimieji kosminiai kaimynai. Jie susirūpino, kad žmonės baigia sunaikinti Žemės ekologinę sistemą, ir į šiuolaikinį Manhataną atsiuntė kosminį inspektorių. Prieš jo vizitą staiga kilusios katastrofos viena po kitos sunaikina ištisas teritorijas. Didmiesčiuose įsivyrauja panika ir baimė. JAV Vyriausybė karštligiškai bando suvaldyti situaciją ir kviečiasi į pagalbą mokslininkus.

Nors Richardą Gere'ą filme **„Apgaulinga aistra“** (šeštadienis, 21.00 val., TV3) supa moterys, jo herojus labiau už šias gražuoles myli... didelius pinigus. Robertas Mileris priklauso tai žmonių kategorijai, kuriems valiutinėmis spekuliacijomis uždirbti pinigai suteikia ir politinę galią. Charizmatiško aferisto gyvenimas – nuolatinė įtampa. Kad milijardieriai ramiai nemiega, žinome tiek iš Theodore'o Dreiserio romanų, tiek iš filmų, kuriuos su panašiomis knygomis sieja tas pats moralas: „Pinigai laimės neatneša.“

„Apgaulingoje aistroje“ bus visko: ir dažniausiai finansų pasaulyje pasitaikančių machinacijų specifikos, ir melodramos su tragiška atomazga, ir šeimyninių konfliktų, ir žmogžudystės tyrimas. Antra filmo pusė – istorija apie tai, kaip apsukrus aferistas stengiasi ištrūkti iš paties paspęstų spąstų. R. Gere'as šią partiją vaidina taip elegantiškai, kad jo herojui norisi linkėti laimingo finalo, nors jis to tikrai nenusipelno.

„Nerimo dienas“ (šeštadienis, 1.00 val., TV3) dauguma žiūrovų norės pamatyti vien todėl, kad pagrindinius vaidmenis filme sukūrė Leonardo DiCaprio ir Kate Winslet. Per vienuolika metų, praėjusių nuo fenomenalaus „Titaniko“ reiso į pelningiausių visų laikų filmų uostą, porelė smarkiai pasikeitė. Dabar jiedu jau ne daug žadantys debiutantai, o pripažinti ir solidžiomis premijomis apdovanoti meistrai.

Kita priežastis, skatinanti pažiūrėti „Nerimo dienas“ – susijusi su gera literatūra. Amerikiečių rašytojas Richardas Yatesas mums, deja, kol kas dar mažai žinomas, bet filmo žiūrovai jau galės palyginti režisieriaus Samo Mendeso filmą su jį įkvėpusiu romanu, kurį įtakingasis „Daily Telegraph“ pavadino „geriausiu kada nors parašytu romanu apie amerikietiškos svajonės mirtį“.

Prestižiniame Konektikuto priemiestyje praėjusio amžiaus šeštajame dešimtmetyje du vaikus auginantys Eiprilė ir Frenkas Vyleriai iš pažiūros atrodo ideali amerikietiška šeima. Tačiau savimi pasitikinčių sėkmės kūdikių kaukės slepia didelį nusivylimą. Anot poeto, „meilės valtis sudužo atsitrenkusi į buitį“. Tarpusavio santykiuose neliko ankstesnės romantikos, karjeros pasiekimai neteikia malonaus pasitenkinimo. Ideali santuoka virto užburtu, niekad nesibaigiančiu priekabių, pavydo ir kaltinimų ratu, iš kurio išsiveržti gali padėti tik radikalus gyvenimo būdo pakeitimas.

Nerealizavusi svajonės tapti aktore, Eiprilė pirmoji ryžtasi permainoms ir siūlo kraustytis į Paryžių. Galima būtų tik pasidžiaugti Eiprilės bei Frenko drąsa ir linkėti jiems sėkmės išsivadavus iš šeimyninės krizės pinklių. Tačiau gražių permainų kelyje iškyla begalė nenumatytų kliūčių.

Žiūrovams, labiausiai mėgstantiems filmus apie meilę, siūlome nepraleisti per LNK rodomo **„Skardinio puodelio“** (sekmadienis, 13.10 val.), kuriame dėl Rene Russo simpatijų konfliktuoja golfo žaidėjus vaidinantys Kevinas Costneris ir Donas Johnsonas.

NACIONALINIS KAUNO DRAMOS TEATRAS

24 d., penktadienį, 25 d., šeštadienį, 18.30 val. premjera! Didžiojoje scenoje – John Patrick „Mūsų brangioji Pamela“. Dviejų dalių komedija. Režisierius Algirdas Latėnas. Spektaklio trukmė – 2 val. Bilietų kainos – 20, 30, 50, 60 Lt.

26 d., sekmadienį, 12 val. Mažojoje scenoje – Agnės Sunklodaitės „Kiškis pabėgėlis“. Vienos dalies muzikinis spektaklis vaikams nuo 5 iki 105 metų pagal Liudviko Jakimavičiaus knygelę „Lapė ir kaliošai“. Režisierė A. Sunklodaitė. Spektaklio trukmė – 1 val. Bilieto kaina – 15 Lt.

26 d., sekmadienį, 18.30 val. Didžiojoje scenoje – Ivan Turgenev „Mėnuo kaime“. Drama. Režisierius Valius Tertelis. Spektaklio trukmė – 3 val. Bilietų kainos – 15, 20, 30 Lt.

28 d., antradienį, 18 val. Ilgojoje salėje – Antono Čechovo „Palata“. Vienos dalies spektaklis. Inscenizacijos autorius ir režisierius Rolandas Kazlas. Spektaklio trukmė – 1.50 val. Bilieto kaina – 60 Lt.

29 d., trečiadienį, 18.30 val. Didžiojoje scenoje – Aušros Marijos Sluckaitės „Balta drobulė“. Drama pagal Antaną Škėmą. Režisierius Jonas Jurašas. Spektaklio trukmė – 3 val. Bilietų kainos – 10, 30, 40 Lt.

Teatro kasa (Laisvės al. 71) dirba kasdien 10.30–19 val., tel. 22 40 64. Bilietus taip pat platina *Tiketa*.

Kauno kamerinis teatras

23 d., ketvirtadienį, 18 val. Daivos Čepauskaitės „Kavinė „Pas Blezą“. Pasimatymas po dvidešimties metų. Režisierius Stanislovas Rubinovas. Spektaklio trukmė – 1.45 val. Bilietų kainos – 28, 35 Lt.

24 d., penktadienį, 18 val. Daivos Čepauskaitės „Be galo švelni žmogžudystė“. Dviejų dalių juodoji komedija pagal Rėjaus Bredberio kūrybą. Režisierius Stanislovas Rubinovas. Spektaklio trukmė – 2.10 val. Bilietų kainos – 24, 30 Lt.

26 d. (sekm.) 18 val. Pero Lagerkvisto „Neūžauga“. Monodrama. Režisierius Stanislovas Rubinovas. Spektaklio trukmė – 1.15 val. Bilietų kainos – 16, 20 Lt.

Teatro kasa (Kęstučio g. 74A) dirba I–V 14–18 val., VI–VII 11–18 val., tel. 22 82 26. Bilietus taip pat platina *Bilietai.lt* ir *Bilietų pasaulis*.

KAUNO mažasis teatras

23 d., ketvirtadienį, 19 val. premjera! Gintaro Grajausko „Rezervatas“ (N-16). Režisierius Alius Veverskis. Spektaklio trukmė – 1.40 val. Bilieto kaina – 30 Lt.

28 d., antradienį, 19 val. Aleksej Slapovskij „Nuo raudonos žiurkės iki žalios žvaigždės“ (N-16). Režisierius Darius Rabašauskas. Spektaklio trukmė – 1.50 val. Bilieto kaina – 30 Lt.

Teatro kasa (M. Daukšos g. 34) dirba III–V 15–19 val., VI 15–18 val., VII – valandą prieš spektaklį, tel.: 40 84 70, 22 60 90. Bilietus taip pat platina *Bilietai.lt*.

Kauno valstybinis lėlių teatras

25 d., šeštadienį, 12 val. Mažojoje scenoje – „Gulbė – karaliaus pati“. Lietuvių liaudies pasakų motyvais. Nuo 5 m. Režisierė Nijolė Indriūnaitė Bilietų kainos – 8, 10 Lt.

26 d., sekmadienį, 12 val. Valerijos ir Stasio Ratkevičių lėlių muziejuje – „Svečiuose pas skudurinę Onutę“. Teatralizuotas renginys. Nuo 3 m. Vedėja Elena Žekienė Bilieto kaina – 8 Lt.

Teatro kasa (Laisvės al. 87A) dirba IV–V 11–17 val., VI–VII 10–14 val., tel. 22 16 91. Bilietus taip pat platina *Bilietų pasaulis*.

24 d., penktadienį, 15 val. Lietuvos nacionaliniame muziejuje (Arsenalo g. 1, Vilnius) – parodos „Žemaičių vyskupijos istorija“, skirtos Žemaičių Krikšto 600 metų sukakčiai paminėti, atidarymas. Paroda veiks iki spalio 27 d.

KMN Kauno Menininkų Namai

V.Putvinskio g. 56 www.kmn.lt

23 d., ketvirtadienį, 18 val. Kauno 1-osios muzikos mokyklos mokinių koncertas „Sidabrinis pavasaris“. Dalyvaus: Eglė Ramuckytė (smuikas), mokytoja Loreta Krivaitienė ir Julija Bagdonavičiūtė (fortepijonas), mokytoja Ramutė Pečeliūnienė. Koncertmeisterė Rita Kochanauskaitė. Programoje: J. S. Bacho, J. Haydno, S. Prokofjevo, F. Mendelsono, J. Bramso, E. Grygo kūriniai. Įėjimas nemokamas.

25 ir 26 d., šeštadienį ir sekmadienį, 16 val. Vytauto Didžiojo karo muziejaus sodelyje – varpų muzikos koncertai. Skambės XX a. muzika. Kariljonu skambins Julius Vilnonis.

Kauno valstybinis muzikinis teatras

23 d., ketvirtadienį, 18 val. „Notrdamo legenda“. Dviejų dalių šokio spektaklis. Inscenizacijos autorius ir choreografas Aleksandras Jankauskas, muzika – Ričardas Kočiantė, dirigentas Jonas Janulevičius, scenografas Artūras Šimonis, kostiumų dailininkė Rūta Biliūnaitė, vizualizacija – Vladimiras Šerstobojevas. Bilietų kainos – 20, 30, 50, 60, 100 Lt.

24 d., penktadienį, 18 val. Johano Štrauso „Čigonų baronas“. Dviejų dalių operetė. Režisierius Gediminas Šeduikis, dirigentas Virgilijus Visockis, scenografas Andu Dumitrescu (Rumunija), kostiumų ir grimo dailininkas Juozas Statkevičius, choreografas Dainius Bervingis, chormeisteriai Ramūnas Tilvikas, Rasa Vaitkevičiūtė. Spektaklio trukmė – 2.20 val. Bilietų kainos – 20, 30, 50, 60, 100 Lt.

25 d., šeštadienį, 18 val. Kauno choreografijos mokyklos moksleivių koncertas. Bilietų kainos – 7, 12, 18, 20, 50 Lt.

28 d., antradienį, 29 d., trečiadienį, 12 val. Eduardo Chagagortiano „Ausinė kepurė“. Dviejų dalių komiška opera vaikams. Dirigentas Virgilijus Visockis, režisierė Anastasija Grinenko (Baltarusija), scenografas Andrej Merankov (Baltarusija), kostiumų dailininkė Julija Babajeva (Baltarusija), choreografas Dmitrij Jakubovič (Baltarusija), chormeisteriai Ramūnas Tilvikas, Rasa Vaitkevičiūtė. Bilietų kainos – 7, 15, 20, 25, 50 Lt.

Teatro kasa (Laisvės al. 91) dirba II–VII 11–14, 14.45–18 val., tel. 20 09 33.

---

23 d., ketvirtadienį, 17 val. Kauno apskrities viešojoje bibliotekoje (Radastų g. 2, IV a. fojė) vyks Marijos Rastenienės retrospektyvinės tapybos darbų parodos atidarymas. Įėjimas laisvas.

---

18 tarptautinė vaikų knygos šventė „Skaitantis Europos miestas“

23 d., ketvirtadienį,

11 val. Knygų paradas Laisvės alėjoje. Pradžia – prie fontano.

11.20 val. prie Miesto sodo į apskritą ratą rikiuosis literatūriniai, istoriniai personažai. Teatralizuotoje eisenoje dalyvaus svečiai iš Danijos kultūros instituto, Kauno rašytojai Stanislovas Abromavičius, Zita Gaižauskaitė, Laimonas Inis, Vidmantas Kiaušas-Elmiškis, Česlovas Navakauskas, Lina Navickaitė, Zenė Sadauskaitė, dailininkai Vladimiras Beresniovas, Irena Mikuličiūtė, Gvidas Latakas. Kazio Binkio teatras parodys spektaklį „Pepė Ilgakojinė“. Vyks gražiausio piešinio, modelio, įdomiausios kaukės rinkimai.

24 d., penktadienį, 11 val. kelionė į Poezijos pavasario šventę Anzelmo Matučio tėviškėje Zomčinėje.

Registracija į renginį – artimiausioje bibliotekoje.

---

26 d., sekmadienį, 12 val. vaikų ir jaunimo teatre „Vilkolakis“ (Kovo 11-osios g. 108, Kaunas) – S. Ivanauskaitės „Princesė ir mėnulis“. Neišgalvota istorija Džeimso Terberio kūrinių motyvais. Informacija tel. 31 37 12; *vilkolakis.lt*, *teatras@vilkolakis.lt*.

In memoriam

VYTAUTAS SKRIPKA

1943 05 20–2013 05 16

Lietuvos kūrėjų bendriją vėl ištiko skaudi netektis – eidamas septyniasdešimtuosius metus Vilniuje netikėtai mirė poetas Vytautas Skripka.

Vytautas Skripka gimė 1943 metų gegužės 20 dieną Laičiuose, Molėtų rajone. Mokėsi Alantos vidurinėje mokykloje, 1962 metais baigė Vilniaus miškų technikumą, dirbo miškininku. Vėliau Vilniaus universitete studijavo žurnalistiką, dirbo „Literatūroje ir mene“. Pirmieji eilėraščiai spaudoje pasirodė 1960 metais, o debiutavo 1969 metais poezijos rinkiniu „Dangiškos eglės“. Nuo 1976 metų – Lietuvos rašytojų sąjungos narys. Parašė ir išleido virš dvidešimties eilėraščių knygų suaugusiesiems ir vaikams: „Jūros klėtys“ (1972), „Medžio mokyklėlė“ (1972), „Saulės obuolys“ (1975), „Balandžio rytas“ (1977), „Kantrybės medis“ (1977), „Giedras mano rūpestėlis“ (1979), „Žinia“ (1981), „Pavasario skudutis“ (1982), „Tėviškės langas“ (1984), „Žvaigždynų ratas“ (1985), „Perveža“ (1985), „Žuvusių žvaigždės“ (1985), „Tėvų namai“ (1988), „Lenktas marių mėnulis“ (1988), „Koplytėlė šiaurėje“ (1990), „Nakties viduramžiai“ (1996), „Vigilijos“ (1997), „Rytas su senstančiu imperatoriumi“ (1998), „Vienas“ (2002), „Užmigo žemė“ (2002), „Ramu kaip prieš mirtį“ (2005), „Mažoji rinktinė“ (2007), „Birželio sodai“ (2008). Už poezijos rinkinį „Vigilijos“ poetas buvo apdovanotas Pauliaus Širvio literatūrine premija (1997), o 2008 metais už eilėraščių knygą „Mažoji rinktinė“ jam buvo suteiktas Antano Miškinio premijos laureato vardas.

Ankstyvuosiuose Vytauto Skripkos rinkiniuose vyravo Rytų Aukštaitijos giedančių miškų, švedkapių tyloj dainuojančių bičių, sidabrinės beržo lingės metaforizuotas gamtovaizdis, persmelktas įstabumo lūkesčio. Vėlesniuose eilėraščiuose, kur vis ryškesni tampa ir miestietiški Vilniaus motyvai, literatūros kritiko Vytauto Kubiliaus teigimu, „kalbėjimo monotoniją išsklaidė užsimezgusi egzistencinė refleksija apie „netesėjusiųjų kartą“ ir žmogų „nugalėtu veidu“, atsirado vaizdo daugiasluoksniškumas, lyrinės potekstės įtampa, energingesni kompozicijos judesiai, grindžiami griežta ketureilio disciplina ir kontrastiškais deriniais, giminingais Henriko Radausko poetikai“.

Lietuvos rašytojų sąjunga

Mirus rašytojui
VYTAUTUI SKRIPKAI,
nuoširdžiai užjaučiame šeimą
ir artimuosius.

Lietuvos rašytojų sąjunga

Nemunas **ISSN 0134-3149**

Leidžiamas nuo 1967 m. balandžio mėn.
Išeina ketvirtadieniais

Gedimino g. 45, 44239 Kaunas
Telefonas ir faksas – (8-37) 322244
El. paštas: ***nemunasredakcija@gmail.com***
Internetinis adresas: *http://www.nemunas.net*

Indeksas 0079
Steigėjas ir leidėjas — Lietuvos rašytojų sąjunga
Steigimo liudijimas Nr. 405
Spausdino TAURAPOLIS
Tiražas 1000

Rankraščių nerecenzuojame ir negrąžiname.

Vyriausiasis redaktorius
Viktoras Rudžianskas –
tel.: (8-37) 322244, (8-610) 67255
Vyriausiojo redaktoriaus pavaduotoja –
Gražina Viktorija Petrošienė
tel.: (8-37) 322266
Referentė – Aurina Venislovaitė –
tel. (8-37) 322244
Naujienų redaktoriai:
Audronė Meškauskaitė –
tel. (8-37) 322251, (8-615) 24983
Andrius Jakučiūnas –
tel. (8-611) 98945,
el. paštas: *jakuciunas@gmail.com*
Maketuotojas – Juozas Pužauskas –
tel. (8-656) 38529
Buhalterė – Irena Kavaliauskienė –
tel. (8-37) 322235, (8-656) 41705
Talkininkai:
Jurga Tumasonytė (publicistika)
Aldona Žemaitytė (publicistika)
Romualdas Rakauskas (fotografija)
Eugenija Žakienė (muzika)
Gediminas Jankauskas (kinas)
Gediminas Jankus (teatras)
Zenonas Baltrušis (fotografija)
Lina Navickaitė (kalba)
Neringa Butnoriūtė (apžvalgos, korektūra)

Rėmėjai:

KAUNO MIESTO SAVIVALDYBĖ

LIETUVOS RESPUBLIKOS KULTŪROS RĖMIMO FONDAS

SPAUDOS, RADIJO IR TELEVIZIJOS RĖMIMO FONDAS

„Nemuno“ sąskaitos AB banke „Swedbank“:
LT 147300010002256121 — einamoji sąskaita;
LT 097300010002230312 — biudžetinė sąskaita;
LT 757300010034284035 — valiutinė sąskaita.

Prenumeratos kaina mėnesiui — 9 Lt
Prenumerata priimama
visuose pašto skyriuose,
internetu *www.post.lt* ir *www.prenumerata.lt*
arba redakcijoje

Kaune gaus XXVIII tarptautinis folkloro festivalis „Atataria lamzdžiai – 2013“, skirtas Tarmių metams

2013-ieji paskelbti Tarmių metais, tad gausus būrys festivalio dalyvių džiugins žiūrovus tarmiškai atliekamomis liaudies dainomis bei pasakojimais, o linksmieji muzikantai pristatys savo krašto muziką. Festivalis labiau atkreips dėmesį į mūsų tautinį tapatumą, kultūros paveldą, papročius, į tai, ką tarmė, prigimtinė kalba ar šnekta mums duoda, kaip tą savitumą ir tradicijas derėtų puoselėti šiandien.

Festivalyje koncertuos Lietuvos ir užsienio folkloro kolektyvai, dalyviai ir klausytojai linksminsis vakaronėse, gėrėsis Kupiškio ir Vilkaviškio tautodailininkų parodomis, vyks dainų ir pasakotojų varžytuvės lietuvių tarmėmis ir šnektomis.

Kaunan atvyksta nuolatiniai festivalio bičiuliai ir nauji folkloro ansambliai bei atlikėjai, puoselėjantys tradicinę autentišką dainą, šokį, muziką. Keturias dienas apie 900 dalyvių tarmiškai atliks įvairias programas, bus galima išgirsti tradicinės vertingos muzikos, būdingos tik tam tikram Lietuvos regionui. Drauge su lietuvių 51 folkloro ansambliu iš Aukštaitijos, Žemaitijos, Dzūkijos, Suvalkijos ir Klaipėdos krašto dalyvauja folkloro grupės iš 5 užsienio šalių: „Pūrs“ (Latvija), „Strečane“ (Baltarusija), „Rythm Performing Arts“ (Indija), „Bawtasamba & Bailarinas Baianas“ (Žaliasis Kyšulys), „Xinglar“ (Ispanija).

Šiais metais festivalis ,,Atataria lamzdžiai-2013“ vyks Kauno miesto šventės metu, todėl savo krašto autentiškų tradicijų puoselėtojai, dainininkai, šnekoriai ir muzikantai nuo ryto iki vakaro miesto salėse, gatvėse ir aikštėse džiugins ne tik kauniečius, bet ir miesto svečius, o trys didieji festivalio koncertai vyks prie Kauno pilies.

Atidarymo koncertas „Būk sveikas, linksmas“ vyks gegužės 23 d., ketvirtadienį, 18 val. VšĮ Kolpingo kolegijos (A. Jakšto g. 6) salėje.

Sekmadienį, gegužės 26 d., 13 val. Ryšių istorijos muziejuje (Rotušės a. 19) bus organizuojama savaitgalio užimtumo programa visai šeimai „Lietuviško žodžio keliu“.

Paskutinį gegužės savaitgalį Kaune klegės visa Lietuva. Akys raibs nuo raštų margumo, širdys sals nuo šnektų gražumo, dainų skambumo, žmonių gerumo.

Rengėjai kviečia į atvirus ir nemokamus renginius, linki puikių, neišdildomų įspūdžių ne tik miesto bendruomenei, svečiams, bet ir visiems folkloro ansamblių dalyviams, muzikantams, vadovams.

Ateikite, dainuosma, linksmi būsma!

Renginiai nemokami. Informacija: *www.ktkc.lt*